

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	873
Land:	Iran
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Iran. Mottagelse og behandling av returnerte asylsøkere
Udgivet:	21. januar 2021
Optaget på baggrundsmaterialet:	27. april 2021

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Iran

Mottagelse og behandling av returnerte asylsøkere

21. januar 2021

© Landinfo 2021

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 2098 Vika

0125 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Iranian failed asylum seekers who return to Iran are often questioned by the Immigration and Passport Police or Iranian intelligence agencies at the airport. This applies to those who are forcibly returned as well as those who return voluntarily with a laissez-passer. Depending on the outcome of the questioning, the returnee may be summoned for further interrogation after entering the country. Those who exited Iran illegally may also risk penal reactions – of which fines seem to be the most common reaction, but this depends on the circumstances of the case and the discretion of the presiding judge.

There are slightly different views as to what could trigger the authorities' interest in a failed asylum seeker. A general impression is that those who were subject of adverse official attention prior to departing Iran, risk reactions upon return. Other factors mentioned include what information the authorities have obtained about a person's activity abroad, and whether this activity is perceived to harm – or potentially be useful to – the regime. There are a few reports of failed asylum seekers having been arrested and detained upon return. The circumstances of the cases and what caused the arrests are difficult to verify.

Sammendrag

Iranere som returnerer til hjemlandet etter å ha fått avslag på en asylsøknad, blir i mange tilfeller avhørt av Immigrasjons- og passpolitiet eller iransk etterretning på flyplassen. Dette gjelder både de som blir tvangsreturnert, og de som returnerer frivillig med laissez-passer. Avhengig av hva som avdekkes i avhøret, kan den returnerte for eksempel bli innkalt til videre avhør etter innreise. De som forlot Iran ulovlig, kan i tillegg risikere straffereaksjoner – bøter synes å være mest vanlig, men dette kommer an på omstendighetene i saken og dommerens skjønn.

Hva som kan vekke myndighetenes interesse for en returnert, er det litt ulike oppfatninger om. Et generelt inntrykk er at personer som har vært i myndighetenes søkelys før de forlot Iran, risikerer reaksjoner. Andre momenter som trekkes fram, er hvilken informasjon myndighetene har skaffet seg om en persons aktivitet i utlandet, og hvorvidt denne aktiviteten oppfattes å skade – eller potensielt være nyttig for – regimet. Det er rapportert om enkelte arrestasjoner av hjemvendte asylsøkere. Omstendighetene i sakene og bakgrunnen for arrestasjonene er vanskelige å verifisere.

Innhold

1	Innledning.....	6
1.1	Kilde- og informasjonsgrunnlaget.....	6
2	Utreisebestemmelser.....	7
2.1	Utreiseforbud.....	8
2.2	Straff for ulovlig utreise.....	9
3	Holdning og tilnærming til borgeres aktivitet i utlandet.....	10
3.1	Tidligere uttalelser har antydnet økt interesse for asylsøkere.....	10
3.2	Borgere må angre på å ha søkt asyl for å få nytt pass i utlandet.....	11
3.3	«Personer som har begått forbrytelser, vil bli arrestert».....	12
3.4	Overvåking av aktiviteter i utlandet.....	12
3.4.1	Hvem er mest utsatt for overvåking?.....	13
3.4.2	Vil myndighetene vite at en person har søkt asyl?.....	14
3.5	Vaktsomhet overfor borgere med forbindelser i utlandet.....	15
3.5.1	Noen blir utsatt for press om å bli informanter for regimet.....	15
4	Returer fra Norge.....	16
4.1	Frivillig retur gjennom assistert returprogram.....	16
4.1.1	Utstedelse av laissez-passer.....	17
4.2	Tvangsretur.....	18
4.3	Noen tall på returer fra europeiske land.....	19
5	Ankomstprosedyrer og mottagelse på flyplassen.....	20
5.1	Hvilke sikkerhetsorganer er til stede på flyplassen?.....	20
5.2	Passkontrollen – returnerte sjekkes opp mot <i>watchlists</i>	20
5.3	Mottagelse ved frivillig retur på laissez-passer.....	21
5.4	Mottagelse ved tvangsretur.....	23
5.5	Kontroll av mobiltelefoner, datamaskiner og SoMe-kontoer.....	25
5.6	Personer som returnerer på gyldig pass.....	26
6	Hva skjer dersom den returnerte forlot landet ulovlig?.....	26
6.1	Straffeforfølgelse av ulovlig utreise.....	27
6.2	Finnes det en spesialdomstol for behandling av ulovlig utreise?.....	28
7	Andre reaksjoner.....	28
7.1	Generelt: Andre forhold enn det å ha søkt asyl trekkes fram.....	29
7.2	Enkelte kilder nedjusterer terskelen for reaksjoner.....	31
7.3	Konkrete saker.....	31
8	Referanser.....	34

1 Innledning

Dette temanotatet forsøker å belyse hvordan iranske borgere med endelig avslag på en asylsøknad, blir mottatt og behandlet ved retur til Iran. Relevant bakgrunnsinformasjon, som utreisebestemmelser og myndighetenes holdning og tilnærming til borgeres aktiviteter i utlandet, er presentert i de innledende kapitlene. Derne tar notatet for seg returer fra Norge, og beskriver organiseringen av frivillig retur på assistert returprogram og tvangsretur. Her legger vi også fram returstatistikk fra de siste fem årene.

Ankomstprosedyrer og mottagelse på flyplassen i Iran og eventuelle reaksjoner mot returnerte asylsøkere, er omtalt i de siste kapitlene. Disse temaene er forsøkt belyst ut ifra ulike omstendigheter rundt returen, slik som hvorvidt personen returnerer

- under tvang eller frivillig
- på laissez-passes eller med et ordinært pass
- etter en ulovlig eller lovlig utreise fra Iran

Betydningen av tidligere aktivitet i Iran og under oppholdet i utlandet trekkes også inn. Kildematerialet gir imidlertid sjelden opplysninger som gjør det mulig å skille mellom alle de nevnte omstendighetene.

1.1 Kilde- og informasjonsgrunnlaget

Det finnes lite informasjon om situasjonen for hjemvendte asylsøkere i Iran. Fra norsk hold har vi ikke noe system for å følge opp personer som returnerer til hjemlandet etter et avslag på en asylsøknad. Slik Landinfo forstår det, har også andre europeiske land bare unntaksvis etablert slike ordninger. En representant for en vestlig ambassade fortalte Landinfo i 2015 at de fulgte opp returnerte asylsøkere i Iran, både ved ankomst og til dels også etter innreise (vestlig diplomatkilde, møte i Teheran november 2015). Hvordan dette foregikk i praksis, er beskrevet i kapittel 5.4 og 7.3.

Vi har ikke konkrete opplysninger om at flere vestlige land har en lignende form for oppfølging av hjemvendte asylsøkere. Tyske Bundesamt für Migration (BAMF 2019, s. 11) skriver riktignok at vestlige ambassader «i prinsippet sjekker retur av iranske statsborgere på bakken». Hva dette konkret innebærer, har vi ikke fått klarhet i. Utlendingsmyndighetene i Sverige, Danmark og Nederland opplyser at de ikke systematisk overvåker returnerte asylsøkere (Migrationsverket; Udlændingestyrelsen; BZ Nederland; e-poster september 2020).

Landinfo er heller ikke kjent med menneskerettighetsorganisasjoner som aktivt overvåker hva som skjer med asylsøkere ved hjemreise til Iran. Dessuten har

ingen uavhengig internasjonal menneskerettsorganisasjon tillatelse til å arbeide i Iran.

Likevel foreligger det en del rapporter fra utlendingsmyndigheter i vestlige land om returproblematikk. I dette notatet bygger vi på rapporter fra belgiske, danske, svenske, australske, nederlandske og kanadiske utlendingsmyndigheter, hvor store deler av den aktuelle informasjonen er innhentet fra muntlige kilder. Noe av dette kildematerialet konsentrerer seg om returproblematikk for bestemte typer av asylsøkere, slik som kristne konvertitter og iranske kurdere.

Spørsmålet om risiko for reaksjoner ved retur er ofte tema i rettslige prøvinger av utlendingssaker. I notatet viser vi til uttalelser fra to eksperter som har vitnet i slike rettssaker i Storbritannia: Anna Enayat, tidligere Senior Associate Member ved St Antony's College i Oxford, og juristen Mohammad Hedayati-Kakhki, professor ved Durham Law School. Enayat vitnet i en sak om kristne konvertitter i november 2019, mens Hedayati- Kakhkis vitnemål skriver seg fra 2016 og en sak om retur av iranske kurdere etter ulovlig utreise.

Landinfo har også vært i kontakt med en diplomatkilde fra et europeisk land som har gitt oss informasjon fra intervjuer med hjemvendte asylsøkere (e-poster, desember 2020 og januar 2021). Videre har UDI, IOM Norge og Politiets utlendingsenhet (PU) bidratt med informasjon om den praktiske organiseringen av returer fra Norge. På informasjonsinnhentingsreiser til Iran i 2011 og 2015 snakket vi også med diplomatkilder om retur.

Informasjonen kildene formidler om eventuelle reaksjoner ved retur, spenner bredt. Ulike kilder vektlegger ulike aspekter, og i dette notatet forsøker vi å gjengi bredden i denne informasjonen.

Samtidig formidler kildene sjelden spesifikke opplysninger om faktiske hendelser, men snarere vurderinger og analyser av hva de tror kan skje ved retur. I en del av kildematerialet er det likevel vist til eksempler på konkrete hendelser, særlig arrestasjoner. Det dreier seg ikke om mange tilfeller, og opplysningene gir ikke grunnlag for å stadfeste hva som har vært årsaken til reaksjonene.

2 Utreisebestemmelser

Alle iranske borgere må betale en utreiseavgift hver gang de reiser ut av Iran. Avgiften øker for hver utreise og betales når man forlater landet (DFAT 2020, s. 69; Financial Tribune 2019).

Iranere må også ha tillatelse til å reise utenlands for å få utstedt pass (U.S. Department of State 2020, s. 31). Landinfo forstår det slik at tillatelsen innvilges i forbindelse med selve passutstedelsen: Dersom myndighetene mener at det ikke er

forhold til hinder for det (se presisert nedenfor), vil søkere få utstedt pass og tillatelse til å reise utenlands så lenge passet er gyldig (UK Home Office 2010, s. 219, 222).

Enkelte grupper vil imidlertid være omfattet av utreiserestriksjoner. For eksempel må noen grupper søke om spesifikk tillatelse hver gang de skal reise utenlands. Dette gjelder (DFAT 2020, s. 69; juridisk kilde i Iran A, e-post desember 2020):

- personer som har «sensitive yrker» og kritisk kompetanse, for eksempel ansatte i det iranske atomenergibyrået, offiserer i det militæret og ansatte i Revolusjonsgarden og etterretningen¹
- utenlandsstudenter – både privatfinansierte og de som har fått statsstipend
- menn i alderen 18–30 som ikke har fullført militærtjenesten

Sistnevnte gruppe må enten legge fram fritakskort fra vernepliktstjeneste eller en spesifikk tillatelse fra Public Military Service Department for å få utstedt pass. Alle gruppene må også betale et depositum som de får tilbake når utenlandsoppholdet er avsluttet. De som studerer i utlandet, trenger i tillegg en bekreftelse på opptak til studium for å få innvilget utreisetillatelsen (DFAT 2020, s. 69).

Ifølge en juridisk kilde i Iran (A, e-post desember 2020) vil personer som trenger tillatelse for hver utreise, få utstedt et engangspass.

Noen trenger også spesielle tillatelser fra familiemedlemmer for å få utstedt pass (DFAT 2020, s. 69):

- Personer under 18 år må få tillatelse av far eller verge.
- Gifte kvinner må få tillatelse av ektemannen.

2.1 Utreiseforbud

Av ulike grunner kan også myndighetene gi utreiseforbud til iranske borgere. Det kan bl.a. være av sikkerhetshensyn, ved utestående gjeld, i forbindelse med en pågående straffeprosess, eller ved usonede dommer. Sivile og politiske aktivister, opposisjonspolitikere, journalister, akademikere og kunstnere kan også få utreiseforbud (DFAT 2020, s. 69; U.S. Department of State 2020, s. 31).

Landinfo forstår det slik at utreiseforbud kan utstedes til borgere selv om de ikke har en pågående straffesak. Det australske Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT 2020, s. 69) skriver at Etterretningsdepartementet og Revolusjonsgarden kan ilegge utreiseforbud uten en domstolbeslutning. En juridisk kilde i Iran opplyser imidlertid (A, e-post desember 2020) at Revolusjonsgarden og

¹ For enkelte viktige posisjoner kan reiserestriksjonene vare i flere år etter pensjonering (juridisk kilde i Iran A, e-post desember 2020).

sikkerhetsapparatet har egne magistrater med fullmakt til å utstede utreiseforbud. Slik sett er det ansett som en domstolsavgjørelse selv om en vanlig domstol ikke er involvert.

Det utstedes ikke automatisk utreiseforbud etter en domfellelse, det avhenger av den konkrete saken. I straffesaker må påtalemyndighetene fremme krav om utreiseforbud i hvert enkelt tilfelle (DIS & DRC 2018a, s. 8, 18; juridisk kilde i Iran B, møte i Teheran november 2011).

Personer med utreiseforbud er registrert i en database hos påtalemyndighetene. Denne databasen har også iranske grensemyndigheter tilgang til (DIS & DRC 2018a, s. 8).

Ifølge DFAT vil de som har utreiseforbud, ofte ikke vite det selv før de ankommer passkontrollen ved flyplassen (DFAT 2020, s. 69). På bakgrunn av det U.S. Department of State (2020, s. 31) skriver, kan passet også bli inndratt i forbindelse med at man får utreiseforbud:

Numerous journalists, academics, opposition politicians, human and women's rights activists, and artists remained subject to foreign travel bans and had their passports confiscated during the year.

2.2 Straff for ulovlig utreise

I henhold til passloven fra 1972 (artikkel 34) kan ulovlig utreise straffes med fengsel, bot eller begge deler. Passlovens artikkel 34 stadfester at (Statewatch 2015, s. 17, uoffisiell oversettelse):

The exit of the country without a passport or documents shall be punished by a prison sentence from two months to six months of jail or by compensation from two thousand rials to twenty thousand rials, or both.

Hva som er de gjeldende satsene på bøtene, har det vært vanskelig å få klarhet i. I 1988 skal strafferammen for ulovlig utreise ha blitt endret til en bot på 100 000–500 000 IRR (22–109 NOK), eller ett eller to års fengsel (Davoudabadi.ir 2012). Det har også blitt hevdet at boten nå kan være betydelig høyere; 500 000–3 000 000 Tomans (1090–6550 NOK), og at dette er basert på en lovendring i 2010 (Mohammad Hedayati-Kakhki, som gjengitt i UK Home Office 2019, s. 16). En iransk juridisk kilde opplyser imidlertid at passloven ikke har blitt endret siden 1988, og viser til satsene som ble fastsatt det året (A, e-post desember 2020).

Den fastsatte straffen for ulovlig utreise betegnes som en *taziri*-straff, som betyr at den skal ha en avskrekkende effekt på lovbryster og andre potensielle lovbrystere. Presiderende dommer vurderer alvorlighetsgraden i hvert enkelt tilfelle etter

skjønn (Mohammad Hedayati-Kakhki, som gjengitt UK Home Office 2019, s. 16–17).

Se kapittel 6.1 om hvordan dette praktiseres.

3 Holdning og tilnærming til borgeres aktivitet i utlandet

Den iranske grunnloven tillater landets borgere å bo der de ønsker, og det skal ikke være noen lov som forbyr iranere å søke asyl i utlandet. Det opplyste direktøren for pass og visumavdelingen i det iranske utenriksdepartementet til en dansk-norsk delegasjon i 2012 (DIS, DRC & Landinfo 2013, s. 69). Svært mange iranere har forlatt landet siden revolusjonen i 1979. Ifølge det australske DFAT (2020, s. 70) aksepterer myndighetene at mange vil søke å leve og jobbe utenlands av økonomiske årsaker.

Iranere i utlandet forblir likevel underlagt iransk lov, og kan straffeforfølges i Iran for lovbrudd begått i utlandet (Islamic Penal Code 2013, artikkel 7).

3.1 Tidligere uttalelser har antydnet økt interesse for asylsøkere

Som dette notatet vil komme inn på, mener flere kilder det er andre forhold enn det å ha søkt asyl som vil kunne utløse reaksjoner mot personer som returnerer til Iran. Hvorvidt en asylsøknad i seg selv kan bli oppfattet som en regimefiendtlig handling, er likevel et spørsmål som har blitt reist de senere årene.

Temaet ble aktuelt etter det omstridte presidentvalget i 2009, da demonstrasjoner og kraftige myndighetsreaksjoner utløste en ny emigrasjonsbølge fra Iran (CHRI 2010). I 2010 og 2011 kom myndighetsrepresentanter med medieuttalelser som kunne forstås som økt interesse for asylsøkere som gruppe:

- I 2010 uttalte den iranske justisministeren Morteza Bakhtiari at myndighetene hadde planer om å opprette en spesiell domstol for iranere i utlandet. Tilfeller der personer uten «politiske saker» i Iran hadde presentert seg som politiske aktivister i utlandet for å få opphold, ville bli gjennomgått. Hensikten var angivelig å legge til rette for iranske borgers retur til Iran. Noen grupper tolket planene mer som en trussel enn et forsøk på å hjelpe (CHRI 2010).
- I en artikkel publisert i den statseide avisen *Iran* i 2011, hevdet den pensjonerte høyesterettsdommeren Abdul-Nabi Mallahzadeh at noen iranske asylsøkere oppkonstruerte falske historier for å få innvilget asyl. Han mente det var hjemmel i straffeloven for å straffeforfølge slike handlinger som forsøk på å

spre falsk propaganda mot regimet, og tok til orde for straffeforfølgelse (Amnesty International 2012, s. 56).²

Landinfo undersøkte i 2011 om disse uttalelsene faktisk var uttrykk for en mer offensiv praksis overfor hjemvendte asylsøkere. En representant for Amnesty International mente at Mallahzadehs uttalelser ga grunn til bekymring, og kunne forstås som et tegn på større vilje til å «håndtere» (*deal with*) returnerte asylsøkere. Samtidig var representanten usikker på om myndighetene hadde kapasitet til å gjøre det, både med tanke på sikkerhetsstyrkenes evne til å spore aktuelle personer, og domstolenes evne til å behandle slike saker (e-post mars 2011).

Vi har heller ikke i senere tid funnet spesifikke indikasjoner på at returnerte personer har blitt straffeforfulgt eller opplevd andre reaksjoner utelukkende på grunnlag av å ha søkt asyl. Noen kilder hevder iranske myndigheter innser at asylsøkere kan fortelle historier som ikke er sannferdige (BZ Nederland 2019, s. 15), og vier dem liten oppmerksomhet når de kommer hjem til Iran (DFAT 2020, s. 70). Vi må uansett ta forbehold om at vi vet svært lite om hva som har forårsaket reaksjoner i konkrete saker det er rapportert om.

Den iranske juristen Mohammad Hedayati-Kakhki påpekte i en britisk rettsak at en asylsøknad kan defineres innenfor straffelovens vagt formulerte begrep «propaganda mot regimet», enten anførselen anses som troverdig eller falsk. Ifølge Hedayati-Kakhki er det å søke asyl det samme som å anklage iranske myndigheter for å bryte menneskerettighetene og forfølge egne borgere. I sin forklaring bygde Hedayati-Kakhki på bakgrunnsinformasjon, bl.a. Mallahzadehs uttalelse fra 2011, og noen konkrete eksempler på reaksjoner mot returnerte borgere. Relevansen av sakene framstår imidlertid som usikker, ettersom det kan ha vært andre forhold enn asylsøknaden som forårsaket reaksjonene (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 17–19).

3.2 Borgere må angre på å ha søkt asyl for å få nytt pass i utlandet

Iranere som søker om nytt pass ved iranske ambassader, må oppgi hvilket oppholdsgrunnlag de har i bostedslandet. Dersom de har opphold på grunnlag av å ha søkt asyl, må de skrive under på at de angre på denne handlingen for å få innvilget søknaden. De må også framlegge en skriftlig erklæring hvor de redegjør for utreisen fra Iran, og hvordan de har fått innvilget asyl (Landinfo 2021, s. 32).

² Mallahzadeh viste til artikkel 7 i den gamle versjonen av straffeloven: “[...] any Iranian who commits a crime outside Iran but is found in Iran, shall be punished according to the criminal laws of the Islamic Republic of Iran”. I den reviderte utgaven av straffeloven fra 2013, er det fortsatt artikkel 7 som omhandler kriminelle handlinger i utlandet, selv om ordlyden er litt endret (Islamic Penal Code 2013, artikkel 7).

3.3 «Personer som har begått forbrytelser, vil bli arrestert»

Etter at den mer moderate Hassan Rouhani ble valgt til president i august 2013, skal en del eksiliranere ha vurdert å vende tilbake til hjemlandet (Cedoca 2020, s. 13). Rouhani kom med uttalelser om at det var trygt å returnere, og at det var alle iraneres «ubestridte rett» å besøke hjemlandet (CHRI 2015). Andre myndighetsuttalelser fra samme periode hadde derimot en mindre forsonende tone, og nyanserte budskapet om at det var trygt å returnere:

- I juli 2013 uttalte statsadvokat Gholam-Hossein Mohseni Ejei at alle iranske borgere hadde lov til å returnere. Han la imidlertid til at dersom en person hadde begått en forbrytelse og forlatt landet, eller hadde begått en forbrytelse mot staten i utlandet, ville vedkommende bli arrestert ved hjemkomst (CHRI 2015).
- I begynnelsen av 2014 kunngjorde viseutenriksminister Hassan Qashqavi at regjeringen hadde opprettet en liste over «etterlyste» personer som bodde i utlandet, og som ville bli «arrestert for forbrytelser» ved ankomst til iranske flyplasser. Qashqavi opplyste at 95 prosent av alle eksiliranere fritt kunne returnere uten problemer, mens de øvrige ville bli arrestert ved hjemkomst. Regjeringen ville på forespørsel fortelle enkeltpersoner om de stod på denne listen eller ikke, ifølge Qashqavi (Iran Times 2014). Han skal også ha oppgitt en e-postadresse til dette formålet (CHRI 2014).

Disse uttalelsene rettet seg altså ikke mot asylsøkere generelt, men mot personer som hadde begått «forbrytelser». Hva slike lovbrudd konkret kunne omfatte, har ikke framkommet i media. Center for Human Rights in Iran (CHRI 2015) rapporterte for øvrig i 2015 at «dusinvis» av iranere hadde fått passene sine konfiskert etter å ha tatt sjansen på å reise hjem, og at mange også hadde blitt fengslet.

3.4 Overvåking av aktiviteter i utlandet

Det rapporteres stadig om at det iranske regimet har interesse av og evne til å overvåke sine borgeres aktiviteter i utlandet (se bl.a. CEIP 2018; ACCORD 2019; SFH 2019, s. 4–5; Lifos 2020, s. 19–22). Til dette formålet brukes informanter, infiltratører og digital overvåking. Dette skal også forekomme bl.a. i Norge og Sverige:

- Høsten 2020 meldte NRK (Strand & Ghorbani 2020) om en pågående utvisningssak mot en iransk imam i Norge, som angivelig skal ha drevet overvåking for iransk etterretning. Politiets Sikkerhetstjeneste (PST) sier til NRK at Iran tidvis bruker religiøse sentre og moskeer som plattform for etterretning og overvåking av opposisjonelle i Europa, men kommenterer ellers ikke denne enkeltsaken.

- I 2019 ble en svensk-irakisk borger dømt til 2,5 års fengsel i Stockholms tingrett for å ha spionert for Iran på iranske flyktninger i Sverige, Belgia og Nederland. Spionasjen var rettet mot personer fra den arabiske ahwazi-minoriteten i Iran, og skal ha funnet sted mellom april 2015 og februar 2019. Under dekke av å representere en arabisk nettavis skal mannen ha filmet deltagere i konferanser og demonstrasjoner. Av tiltalen framgår det også at han skal ha infiltrert ahwaziske nettforum, og fått tilgang til opposisjonelle personers adresser og telefonnumre (Thornéus 2019; Aftonbladet 2019).
- Den avhoppede iranske diplomaten Mohammad Reza Heydari sa til NRK i 2011 at Iran overvåket den iranske opposisjonen i Norge, bl.a. ved hjelp av flyktningspionasje. Regimets mål var i henhold til Heydari å skape splittelse og konflikt mellom grupper i Norge (Strand 2011).

Grupper tilknyttet iranske sikkerhetsorganer – altså Revolusjonsgarden og Etterretningsdepartementet – skal bli stadig flinkere til å utføre nettoperasjoner. Det rapporterer Carnegie Endowment for International Peace (CEIP). Slike operasjoner kan omfatte ren overvåking og kartlegging av miljøer og personer, og mer offensive nettangrep (CEIP 2018, s. 5–6, 14; CHRI 2018, s. 49–56). CEIP (2018, s. 5) mener likevel Irans offensive cyberkapasitet er relativt lite avansert sammenlignet med land som Kina, Israel, Russland og USA. Ifølge Bjørn Svenungsen, høyskolelektor ved Institutt for forsvarsstudier (gjengitt i Finsveen 2020), antar man nå imidlertid at Iran ligger like bak disse landene.

Samtidig har det blitt påpekt at det ikke først og fremst er avansert teknologi som kjennetegner den iranske etterretningens overvåkingskapasitet. Snarere er det de mange personene som jobber for etterretningen, og som deler informasjon de ser på nettet. Dette formidlet menneskerettighetsorganisasjonen Article 19³ til Lifos i 2019. Det å overvåke aktiviteter i åpne sosiale medier, overtale personer til å oppgi sine passord, eller opprette falske kontoer i grupper på internett og sosiale medier, skal være vanlige strategier (Lifos 2020, s. 20–21). Det skal være uklart i hvilken grad iranske myndigheter kan overvåke kommunikasjon sendt kryptert på utenlandske sosiale nettverk (Freedom House 2020, punkt C6).

3.4.1 Hvem er mest utsatt for overvåking?

De fleste ofrene for iranske nettoperasjoner befinner seg ifølge CEIP (2018, s. 6) i Iran eller blant den store iranske diasporaen, og utgjør de «interne fiendene» som regimet frykter. CEIP (s. 40) lister reformpolitikere, mediaansatte, religiøse minoriteter, kulturelle personligheter, opposisjonsgrupper, terrororganisasjoner og etniske separatistbevegelser blant disse gruppene.

³ Article 19 er basert i London, og jobber bl.a. med å utdanne grupper i det sivile samfunn om spørsmål knyttet til nettsikkerhet (Lifos 2020, s. 20).

Fokuset til iranske myndigheter synes for øvrig å være å avdekke opposisjonell aktivitet, særlig hvis den har et nedslagsfelt i Iran,⁴ eller har fått internasjonal publisitet. Organisasjoner i eksil som også mistenkes å være aktive i Iran, slik som Mojahedin-e Khalq Organization (MKO), Arab Struggle Movement Group for the Liberation of Ahwaz (ASMLA)⁵ og kurdiske partier, har vært spesielt utsatt. Dette fortalte lederen for Small Media, Mahmoud Enayat, i et foredrag i Landinfo februar 2014.

I en rapport fra 2020 viser den belgiske landkunnskapsenheten Cedoca (2020, s. 7) til informasjon de har fått fra to kilder om hvem som kan være utsatt for overvåking. Amir Rashidi ved CHRI mener iranske myndigheter kan overvåke internettaktiviteten til aktivister i eksil, men påpeker at dette sannsynligvis bare gjelder dem med en høy profil, eller som har kontakt med politisk opposisjon i Iran. Den andre kilden (anonym) forklarer at dersom iranske myndigheter ønsker å overvåke en bestemt gruppe i utlandet, finner de ressurser til å gjennomføre det. Kilden trekker fram kristne konvertitter i Tyrkia og Hellas, hvor iranere konverterer i stor skala, og mener dette er grupperinger myndighetene typisk vil prøve å infiltrere (Cedoca 2020, s. 7).

Overvåking av iranske borgere i utlandet er i noen tilfeller ledd i offensive operasjoner som kan inkludere attentater (se bl.a. Davar 2020a & b). I en dansk domstol i juni 2020 ble for eksempel en norsk-iransk mann funnet skyldig i spionasje for iransk etterretning og medvirkning til planlegging av drap. Det planlagte attentatet skal ha vært mot den iranske separatistgruppen ASMLAs leder, som bor i Danmark (Strand & Kolseth 2020).

3.4.2 Vil myndighetene vite at en person har søkt asyl?

Selv om iranske myndigheter overvåker deler av den iranske diasporaen, har vi ikke grunnlag for å si at de kjenner navnene på alle borgere som har søkt asyl. Dersom en asylsøker ikke har brutt utreisebestemmelsene, og returnerer til landet på samme pass som ved utreise, er det ikke sikkert at myndighetene vil oppdage at vedkommende har søkt asyl i et annet land (Amnesty International, e-post mars 2011). Nederlandske myndigheter viser til at denne gruppen kan reise uhindret tilbake til Iran som vanlige reisende (BZ Nederland 2019, s. 61).

Som nevnt over, må imidlertid personer som søker om nytt pass ved iranske ambassader, oppgi sitt oppholdsgrunnlag i utlandet for å få innvilget søknaden.

⁴ Kidnappingen og henrettelsen av den iranske journalisten Ruhollah Zam i desember 2020, er relevant å nevne her. Zam var bosatt i Frankrike og drev det populære regimekritiske nettstedet Amad News på Telegram. Nettstedet var rettet mot et iransk publikum og hadde over én million følgere. Zam ble dømt for å ha spilt en viktig rolle under protestene mot regimet i 2017/2018 (Graham-Harrison 2020).

⁵ ASMLA kjemper for at Khuzestan-provinsen i Iran skal blir en selvstendig, arabisk stat (Strand & Kolseth 2020).

Dersom en person trenger et laissez-passers for å kunne returnere frivillig til Iran, er det også mulig vedkommende må svare på hva han/hun har gjort i utlandet (se mer i kap. 4.1.1).

3.5 Vaktksomhet overfor borgere med forbindelser i utlandet

Ifølge Amnesty International har iranske myndigheter de siste årene vært mer på vakt overfor borgere med utenlandske forbindelser. Amnesty påpekte dette i samtale med en dansk delegasjon i 2017, da temaet var retur av kristne konvertitter (DIS & DRC 2018b, s. 21). Videre opplyste Amnesty til den svenske landkunnskapsenheten Lifos i 2019 (2020, s. 27) at borgere med tilknytning til land som er «aktuelle i Iran», kan få mobiltelefoner og kontoer på sosiale medier sjekket når de besøker eller returnerer til hjemlandet (se mer i 5.7). Hva som menes med at landene er aktuelle, er ikke presisert, men Landinfo antar at det dreier seg om land som er viktige av utenrikspolitiske årsaker.

I forlengelse av dette rapporteres det om mer målrettede reaksjoner mot iranere med dobbelt statsborgerskap. Flere iranere som også er borgere av vestlige land, og som anses å ha forbindelser til akademiske, økonomiske eller kulturelle institusjoner i disse landene, har de siste årene blitt straffeforfulgt for å samarbeide med en «fiendtlig stat» (HRW 2018).⁶ Det blir påpekt at Iran prøver å oppnå økonomiske og politiske innrømmelser fra vestlige land med slike fengslinger og domfellelser (Ferguson 2020; Rafizadeh 2016).

Et eksempel er den britisk-iranske antropologen Kameel Ahmady, som nylig ble dømt til åtte eller ni års fengsel for å «samarbeide med en fiendtlig regjering». Ahmady har forsket på barneekteskap, kjønnslemlestelse og seksualitet i Iran, og publiserte i 2015 en studie som antyder at titusenvis av iranske kvinner har gjennomgått kjønnslemlestelse. Etter domfellelsen rapporterte nyhetsbyrået Tasnim⁷ at Ahmady også ble beskyldt for å søke «kulturelle endringer» for kvinner og barn, og for ha vært i kontakt med utenlandske medier og ambassader med sikte på å «fremme homofili» i Iran (BBC News 2020).

3.5.1 Noen blir utsatt for press om å bli informanter for regimet

Personer med dobbelt statsborgerskap har også blitt presset til å være informanter for iranske myndigheter. I januar 2020 ble en kanadisk-iransk programvareingeniør som jobbet for Facebook, Behdad Esfahbod, arrestert og fengslet under en reise til Iran. New York Times (Fassihi 2020) rapporterte at Esfahbod først ble løslatt fra Evin-fengselet etter å ha gått med på å være informant for Revolusjonsgarden. Esfahbod forteller at Revolusjonsgarden var særlig interessert i å få

⁶ Ifølge Reuters (Sharafedin 2017) ble 30 iranere med dobbelt statsborgerskap arrestert av Revolusjonsgarden i perioden 2015–2017.

⁷ Dette nyhetsbyrået er knyttet til Irans konservative/hardlinere.

informasjon om det iranske teknologisamfunnet i utlandet, spesielt internett-aktivister og ingeniører som hjelper iranere å omgå filtre og få tilgang til sikre nettforbindelser (Fassihi 2020).⁸

Press om å bli informant rammer imidlertid ikke bare personer med dobbelt statsborgerskap, men også andre grupper av eksiliranere som besøker eller returnerer til hjemlandet. Bl.a. skal det forekomme overfor utenlandsstudenter og kurdiske partimedlemmer som har oppholdt seg i Nord-Irak (All Human Rights for All in Iran 2014; KDP-Iran, intervju november 2019; Komala Communist Party, intervju oktober 2019). Det å besitte informasjon som potensielt kan være nyttig for myndighetene, er også nevnt blant aspektene som kan vekke myndighetenes interesse for en returnert asylsøker (se kap. 7.1) (IRB 2020a).

4 Returer fra Norge

Dette kapittelet omhandler returer til Iran organisert av Utlendingsdirektoratet (UDI) og/eller Politiets utlendingsenhet (PU). Informasjonen og statistikken omfatter kun personer som har returnert på assistert returprogram, eller som har blitt uttransportert av PU. Norske myndigheter har ikke statistikk over iranere som organiserer og gjennomfører hjemreisen selv.

4.1 Frivillig retur gjennom assistert returprogram

Norske myndigheter tilbyr praktisk og økonomisk støtte til personer uten gyldig opphold i Norge, og som ønsker å reise tilbake til hjemlandet. Det er UDI som administrerer ordningen, og International Organization for Migration (IOM) er UDIs viktigste samarbeidspartner i dette arbeidet (UDI u.å.b).

IOM leverer ulike tjenester i returarbeidet, bl.a. praktisk bistand til forberedelser og gjennomføring av reisen. Dette omfatter hjelp til å skaffe reisedokumenter, transittvisum og flybilletter, samt assistanse i transitt og ved ankomst til hjemlandet. IOM har i tillegg ansvar for å veilede og informere personer som ønsker å returnere, og driver også reintegreringstiltak i hjemlandet (UDI u.å.a; UDI e-post oktober 2020).

⁸ Også den britisk-iranske journalisten Nazanin Zaghari-Ratcliffe skal i 2018 ha fått tilbud om å bli løslatt fra fengsel mot å spionere på organisasjonen Small Media og det britiske Department for International Development. Zaghari-Ratcliffe har tidligere jobbet for BBC World Service Trust i London, og var da kollega med lederen for Small Media, Mahmood Enayat. Zaghari-Ratcliffe soner en dom på fem års fengsel for regimekritisk aktivitet. I mars 2020 ble hun midlertidig løslatt og plassert i husarrest pga. spredningen av koronaviruset (Da Silva 2020; Peachey 2019; Ferguson 2020).

I noen få saker er det Politiets utlendingsenhet (PU) som gjennomfører den assisterte returen i samarbeid med UDI. Da følger PU personen på flyet hjem og avleverer vedkommende på flyplassen. Ordningen brukes som regel av hensyn til flysikkerheten og skyldes ofte helsemessige eller straffbare forhold (UDI, e-post oktober 2020; PU, telefonsamtale november 2020).

Her er en liste over antallet assisterte returer til Iran de siste fem årene (UDI, e-post oktober 2020):

- 2020 (til og med 21. oktober): 9 personer
- 2019: 9 personer (hvorav 2 ble ledsaget av politiet)
- 2018: 8 personer (hvorav 1 ble ledsaget av politiet)
- 2017: 22 personer (hvorav 1 ble ledsaget av politiet)
- 2016: 91 personer (hvorav 2 ble ledsaget av politiet)

4.1.1 Utstedelse av laissez-passer

Dersom en person ønsker å returnere frivillig til Iran, men ikke har gyldig pass, må det skaffes et laissez-passer gjennom iranske ambassader. IOM Norge opplyser til Landinfo (telefonsamtale oktober 2020) at de alltid er involvert i prosessen med å søke om laissez-passer for iranske borgere som velger å returnere med assistert returprogram. Det betyr at de også er med borgeren til den iranske ambassaden i Oslo. Tilsvarende er tilfellet for PU i saker der frivillig returnerte ledsages av norsk politi (PU, e-post desember 2020).

For å få utstedt et laissez-passer må borgere fylle ut et søknadsskjema og legge ved kopi av originalt identitetsbevis, enten en ID-bok (*shenesnameh*) eller et nasjonalt ID-kort (*kart-e melli*) (Hedayati-Kakhki, gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 3, 15; IOM Norge, telefonsamtale oktober 2020).⁹ Cedoca (2020, s. 14) viser dessuten til at familie og bekjente i Iran må bekrefte at søkeren er iransk borger.

Ambassaden skal så intervju og foreta en sikkerhetssjekk av søkeren. Ifølge Mohammad Hedayati-Kakhki innebærer det undersøkelser av hvilke aktiviteter vedkommende har bedrevet under oppholdet i utlandet. Søkeren må også oppgi detaljer om utreisen fra Iran og passet han/hun brukte (Hedayati-Kakhki, gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 3, 15). PU omtaler dette som retursamtaler, og viser til at søkere blir spurt om de reiste ut av Iran på lovlig måte, om de har hatt pass, hvor passet befinner seg, hvilken reiserute de har tatt, og hvor lenge de har vært

⁹ Ifølge Hedayati-Kakhi (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 3) må søkere også framlegge billett eller bestillingsbekreftelse som viser dato for planlagt hjemreise til Iran, og brev fra aktuelle utlendingsmyndigheter som beskriver søkerens status i oppholdslandet. IOM Norge opplyser at dette ikke er tilfellet for de retursakene hvor de er involvert (telefonsamtale oktober 2020).

borte. PU er usikker på hva informasjonen brukes til, men viser til at de får et forseglede brev fra ambassaden som skal leveres til immigrasjonsmyndighetene på flyplassen i Iran. Innholdet i disse brevene er ikke kjent for PU (e-post desember 2020).

Hedayati-Kakhki har opplyst at resultatet fra ambassadens undersøkelser videreformidles til aktuelle myndigheter i Iran (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 3, 15).

Iranske ambassader skal for øvrig være forpliktet til å utstede et reisedokument til søkere som kan bevise iransk nasjonalitet (UK Upper Tribunal 2016, s. 16).

4.2 Tvangsretur

Norge har ingen returavtale med Iran. For å kunne returnere en utreisepliktig iraner som ikke selv ønsker det, må vedkommende derfor ha pass. Iranske ambassader utsteder som regel ikke laissez-passes til personer som ikke ønsker å returnere (PU, telefonsamtaler november 2020; Doherty 2016).

Det er PU som uttransporterer utenlandske borgere uten lovlig opphold i Norge. Landinfo har snakket med to polititjenestemenn i PU som har deltatt i uttransporteringer av iranere de seneste årene (telefonsamtaler oktober 2020).

Dersom en utreisepliktig person ikke har pass, er det PU sin oppgave å forsøke å spore opp passet, og verifisere om vedkommende er iraner. PU opplyser at i de fleste sakene de har befatning med, har den iranske borgeren forlatt Iran på lovlig måte med pass, som regel med fly til Tyrkia (telefonsamtaler november 2020).

PU forteller at de oppsøker den iranske ambassaden i Oslo sammen med personen som skal returneres for å forsøke å få et laissez-passes. Ambassaden vil da alltid spørre borgeren om han/hun ønsker å returnere, og bistår generelt ikke med laissez-passes dersom vedkommende svarer nei på det spørsmålet. Likevel kan ambassaden i noen tilfeller bekrefte at en person er iransk borger. Dersom iranske myndigheter ønsker at personen returnerer til Iran, for eksempel fordi vedkommende er ettersøkt for underslag, kan ambassaden utstede et laissez-passes. Ambassaden gjør altså en undersøkelse av personen før de avslår søknad om reisedokument (PU, telefonsamtaler november 2020).

PU har egne dokumentgranskere som undersøker det personen ellers måtte ha av ID-papirer. I tilfeller med straffedømte personer, vil PU også forsøke å verifisere nasjonalitet gjennom Interpol (PU, telefonsamtaler oktober 2020).

PU erfarer at utgåtte pass som regel blir godkjent ved passkontrollen i Iran (telefonsamtaler november 2020).

Her er en liste over antall personer som har blitt tvangsreturnert til Iran etter et endelig avslag på en asylsøknad de siste fem årene:

- 2020 (per november): 3 personer (PU 2020)
- 2019: 19 personer (PU 2019)
- 2018: 8 personer (PU 2018)
- 2017: 21 personer (PU 2017)
- 2016: 31 personer (PU 2106)

PU uttransporterer riktignok flere enn dette: I tillegg til de 19 asylsøkerne i 2019 ble ytterligere 27 iranske borgere tvangsreturnert til Iran av andre årsaker (bort- eller utvist¹⁰) (PU 2019).

4.3 Noen tall på returer fra europeiske land

Landinfo har ikke søkt systematisk for å innhente statistikk på antall frivillige og tvangsbaserte returer fra andre europeiske land. Her gjengir vi kun tall som har framkommet i arbeidet med andre temaer i dette notatet.

- Tyske myndigheter (gjengitt i Wallis 2019) har opplyst at 1120 iranere returnerte frivillig fra Tyskland i perioden 2016–2018. Kilden (Wallis 2019 for nettstedet InfoMigrants) presiserer ikke hvorvidt noen ble tvangsreturnert i denne perioden.
- Belgiske myndigheter (gjengitt i Cedoca 2020, s. 11–12) oppgir at 21 iranere returnerte frivillig fra Belgia i perioden 1. januar 2019–31. januar 2020. Ingen personer ble tvangsreturnert fra landet i denne perioden. Belgiske myndigheter opplyser at det kun er mulig å tvangsreturnere iranere som har pass (Cedoca 2020, s. 12), og synes å foreta tvangsreturer dersom borgere har det.
- Ifølge en representant for britiske myndigheter, omtalt som Immigration Enforcement (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 8), returnerte 267 iranere fra Storbritannia i perioden 2013–juli 2016. 39 av disse ble tvangsreturnert.

¹⁰ Tallene skiller ikke mellom bortviste og utviste. Det kan være ulike årsaker til at personer blir bortvist, men felles for dem er at de ikke har lov til å være i Norge. Personene som blir bortvist, har ikke innreiseforbud etter uttransport. De fleste som er utvist, har blitt det som følge av en straffereaksjon. De utviste får et tidsbegrenset innreiseforbud.

5 Ankomstprosedyrer og mottagelse på flyplassen

Dette kapittelet omhandler hovedsakelig ankomstprosedyrer ved Imam Khomeini internasjonale flyplass (IKA) utenfor Teheran. Flyvninger fra Europa ankommer i de fleste tilfeller denne flyplassen (Cedoca 2020, s. 13).

Som de neste underkapitlene vil vise, blir en del returnerte asylsøkere som ankommer IKA-flyplassen, tatt til side etter passkontrollen og avhørt av Immigrasjons- og passpolitiet eller representanter for iransk etterretning. Dette gjelder både de som returnerer frivillig med laissez-passer (se kap. 5.3), og de som blir tvangsreturnert og eskortert av norsk politi (se kap. 5.4).

I noen tilfeller kan disse personene ha brutt utreisebestemmelsene da de forlot Iran, noe som i seg selv også fører til avhør og mulig videre etterforskning og straffeforfølgelse. Dette er belyst i kapittel 6.

5.1 Hvilke sikkerhetsorganer er til stede på flyplassen?

Både Revolusjongarden, Immigrasjons- og passpolitiet og Anti-narkotikapolitiet (ANP) er til stede på IKA-flyplassen. I tillegg skal det også være et eget flyplasspoliti (IRB 2020b; Cedoca 2020, s. 14).

En kilde kanadiske myndigheter konsulterte i 2020 (IRB 2020b), opplyser at det sikkerhetsmessige ansvaret for IKA-flyplassen i teorien ligger hos Iran Airports Company, men at det i praksis er Revolusjongarden som har dette ansvaret. Revolusjongardens etterretningsorganisasjon har også en luftfartsenhet (Aviation Protection Unit) på flyplassen. IRBs kilde mener for øvrig at også Immigrasjons- og passpolitiet er underlagt Revolusjongardens myndighet (IRB 2020b).

PU har forklart at det som regel er etterretningen som gjennomfører avhør av tvangsreturnerte. PU vet ikke det nøyaktige navnet på dette myndighetsorganet, men beskriver det som sivilkledde etterretningsfolk. På IKA-flyplassen har etterretningen et kontor rett etter passkontrollen (PU, telefonsamtale november 2020).

5.2 Passkontrollen – returnerte sjekkes opp mot *watchlists*

Det er Immigrasjons- og passpolitiet som bemanner passkontrollen. Her blir reisedokumentet til den returnerte scannet og sjekket opp mot et datasystem. Ansvarlig tjenesteperson sjekker gyldigheten på dokumentet, om den returnerte reiser inn i Iran på lovlig måte, og om vedkommende har utestående problemer med myndighetene (DIS & DRC 2009, s. 41).

Den sistnevnte kontrollen skal angivelig skje ved at passet sjekkes opp mot lister over ettersøkte personer – såkalte *wanted lists* eller *watchlists* (Hedayati-Kakhki, sitert i UK Tribunal 2016, s. 16). En kilde har opplyst til IRB Canada at det finnes

to lister som besøkende og returnerte iranere sjekkes opp mot. Den ene føres av Etterretningsdepartementet, den andre av Revolusjongarden (IRB 2020b). En av disse listene kan være over personer med utreiseforbud (Norges tidligere spesialutsending til Iran, videosamtale oktober 2020).

5.3 Mottagelse ved frivillig retur på laissez-passes

Ved frivillig retur på laissez-passes ser det ut til å være rutine å bli avhørt på flyplassen. Om det er Pass- og immigrasjonspolitiet eller et etterretningsorgan som foretar avhørene av denne gruppen returnerte, vet vi ikke sikkert.

Ifølge DFAT (2020, s. 70) blir de som returnerer med laissez-passes, avhørt om forhold ved utreisen fra Iran, og hvorfor de reiser på laissez-passes. DFAT skriver at avhørene vanligvis tar mellom en halvtime og en time, men kan ta lengre tid hvis den returnerte blir ansett å svare unnvikende, eller hvis myndighetene får mistanker om en kriminell handling. DFAT viser til at arrestasjon og mishandling ikke er vanlig i denne prosessen.

Retur på laissez-passes kan indikere at man har reist ut av Iran ulovlig, eller at man har mistet passet etter utreise. Som redegjort for i kapittel 4.1.1, må søkere gjennom et intervju og en sikkerhetssjekk på ambassaden før de får utstedt et laissez-passes. Dersom det i denne prosessen framkommer at søkere har reist ut ulovlig uten pass, blir dette ifølge Hedayati-Kakhki enten notert på selve reisedokumentet, eller kommunisert på annen måte til flyplassmyndighetene i Iran. Andre resultater av sikkerhetssjekken skal også bli formidlet til myndighetene i Iran (Hedayati-Kakhki, gjengitt i UK Tribunal 2016, s. 3, 15).

Når PU ledsager frivillig returnerte, følger de dem helt til passkontrollen. Her overleverer de den returnertes laissez-passes og en forseglet konvolutt fra den iranske ambassaden i Oslo. PU mottar konvolutten etter retursamtalen på ambassaden (se kapittel 4.1.1), men kjenner ikke innholdet i den (PU, telefonsamtale november 2020).

Uavhengig av om flyplassmyndighetene får spesifikk informasjon om den returnerte eller ikke, vil et laissez-passes synliggjøre en uregelmessighet som antagelig blir undersøkt nærmere (IOM, telefonsamtale oktober 2020). Ifølge Anna Enayat, som vitnet i en britisk rettssak i 2019,¹¹ vil en person som

¹¹ Enayat er sosiolog og tidligere Senior Associate Member ved St Antony's College i Oxford. Hun har blitt brukt som ekspertvitne i flere britiske rettssaker på utlendingsfeltet. UK Upper Tribunal (2020, s. 7) opplyser bl.a. følgende om Enayats bakgrunn og kvalifikasjoner:

Mrs Enayat has been recognised as an expert on Iran in several cases before the Tribunal [...]. In her report for this appeal Mrs Enayat has drawn on sources published in English and Farsi, including the work of other academics, radio and television broadcasts, articles published in newspapers and online news sites, legal texts, research conducted by NGOs, human rights organisations, governments and Christian advocacy groups. Mrs Enayat has been paying close attention to the position of Christians in Iran for a number of years [...].

returnerer på laissez-passes, allerede være «flagget» for iranske myndigheter som en som har søkt asyl. Dette innebærer at den returnerte vil bli avhørt om årsaken til asylsøknaden, ifølge Enayat (gjengitt i UK Upper Tribunal 2020, s. 31).

Det er for øvrig ingen merknader om Iran på IOMs interne dokumenter om land-spesifikke utfordringer knyttet til retur. Det betyr ikke at retur til Iran er uten risiko, men at risikoen ikke er vurdert å være på et nivå som innebærer at IOM må suspendere tilrettelegging av returer til landet (IOM, e-post oktober 2020).

Se kapittel 6.1 om straffeforfølgelse av ulovlig utreise.

Intervju med en gruppe frivillig returnerte fra et europeisk land

En diplomatkilde fra et europeisk land intervjuet i perioden oktober 2018–april 2019 et tjuetall personer i Teheran som i denne perioden hadde returnert frivillig fra kildens hjemland. Kilden opplyser til Landinfo (e-poster oktober 2020 og januar 2021) at temaet for intervjuene var hva som hadde motivert dem til å reise tilbake, og ikke hvilke opplevelser de hadde hatt på flyplassen i Teheran. Likevel stilte kilden noen spørsmål om dette, ettersom en del iranere med ulovlig opphold sier de frykter den første kontakten med myndighetene i Iran.

Kilden understreker at informasjonen ikke er hentet inn etter standardiserte metodiske kriterier, og tar forbehold om nøyaktigheten i noen av opplysningene Landinfo har mottatt.

Det var kildens inntrykk at de fleste av de intervjuede hadde returnert på laissez-passes. De hadde dermed frivillig oppsøkt den iranske ambassaden i landet de oppholdt seg i forut for hjemreisen. Kilden mener iranske ambassader kun utsteder laissez-passes etter forhåndsgodkjenning fra myndighetene i Iran.

Samtlige av de intervjuede hadde passert gjennom IKA flyplass. På spørsmål om de hadde opplevd problemer i den forbindelse, hadde stort sett alle svart at de hadde blitt holdt tilbake noen få timer. Mesteparten av denne tiden hadde de tilbrakt i et venterom i påvente av avhør, som hadde vart i underkant av én time. For de fleste hadde ikke dette vært en spesielt ubehagelig opplevelse. Kilden hadde inntrykk av at de opplevde avhørene som ganske rutinepregede.

En av de intervjuede opplevde imidlertid avhøret og oppholdet på flyplassen som ubehagelig. Kilden forstod det som at vedkommende hadde følt seg behandlet som mistenkt, men gikk ikke videre inn på temaet. Denne personen hadde også fått vite at han ville bli gjeninnkalt til et oppfølgende avhør en måned senere. En annen returnert fortalte at han hadde blitt holdt tilbake i sju–åtte timer over natten, men at avhøret ikke hadde vært ubehagelig.

Diplomatikilden hadde ikke spurt hva avhørene hadde handlet om. Ingen av de intervjuede hadde nevnt noe om utlevering av mobiltelefoner eller lignende, men det spurte heller ikke kilden dem direkte om.

Landinfo bemerker at vi ikke vet hvor representative disse personenes opplevelser er. Vi vet heller ikke hvilken aktivitet de har hatt i utlandet, utover det å søke asyl, ei heller om de har reist ulovlig ut av Iran.

Kilden har fortalt at én av dem som ble forespurt om intervju, hadde avslått (diplomatkilde fra et europeisk land, e-poster oktober 2020 og januar 2021).

5.4 Mottagelse ved tvangsretur

Landinfo har snakket med to medarbeidere i PU som har vært med på å eskortere personer til Iran. En av dem har vært med på to reiser, den andre i overkant av 15. Beskrivelsene av ankomstprosedyrene i dette kapittelet baserer seg for en stor del på deres observasjoner og erfaringer (telefonsamtaler og e-post november–desember 2020).

Landinfo har også fått opplysninger fra en juridisk kilde i Iran om mottagelsen av tvangsreturnerte. I tillegg innhentet vi informasjon om temaet fra vestlige diplomater i Iran i 2011 og 2015. Dette er gjengitt mot slutten av kapittelet.

PUs redegjørelse om ankomstprosedyrer

Vanligvis er det tre politimenn som følger en tvangsreturnert til passkontrollen. I de aller fleste tilfellene ledsages PU også av personale fra flyselskapet. PU har så en samtale med Pass- og immigrasjonspolitiet ved passkontrollen. Her forklarer de at de har uttransportert en person som ikke har lovlig opphold i Norge. PU sier ikke noe om hvorvidt en person har søkt asyl, og blir heller ikke spurt om det. De svarer imidlertid på spørsmål om personen har begått kriminelle handlinger i Norge, og om vedkommende er bøtelagt eller har sonet fengselsstraff for det. Flyselskapets personale kan brukes som tolker i disse samtalene.

I passkontrollen blir det så avgjort om den returnerte får slippe inn. Reise-dokumentet blir kontrollert, og den returnerte får noen spørsmål. Dette er ikke et formelt avhør, men det blir spurt om reisedokumentet. Dette kan ta 10–15 minutter. Dersom personen slippes gjennom passkontrollen, er PU ferdig med oppdraget sitt.

Etter passkontrollen blir den tvangsreturnerte som regel avhørt av det PU omtaler som sivilkledde etterretningsfolk. På flyplassen i Teheran har etterretningen et eget kontor etter passkontrollen som den returnerte blir tatt med til. PU har rikignok også observert at en uniformert politimann tok med seg den returnerte etter passkontrollen. Politimannen hadde da en blokk med skjemaer på. PU

kjenner ikke innholdet i disse skjemaene, og heller ikke hva returnerte vanligvis blir spurt om. De påpeker imidlertid at Iran de siste årene har hatt store problemer med underslag, og at gjerningspersonene har forlatt landet like etterpå. Iranske myndigheter ønsker derfor å kartlegge om returnerte kan ha tilknytning til dette, ifølge PU.

PU kjenner for øvrig til at tvangsreturnerte kan få inndratt passene sine, men har ellers lite informasjon om eventuelle andre reaksjoner eller prosedyrer. Det er helt tilfeldig om PU får høre mer om hva som har skjedd med personen på flyplassen. I ett tilfelle fikk PUs medarbeider beskjed av kontakter i flyselskapet om at den returnerte hadde forlatt flyplassen før han selv hadde gått om bord i flyet på vei hjem til Norge.

Landinfo har ellers lite konkret informasjon om hva som skiller mottagelsen ved frivillige og tvangsbaserte returer. PU har ikke erfart at tvangsreturnerte blir mottatt vesentlig forskjellig fra dem som returnerer frivillig med PUs ledsagelse.

Vi har tidligere fått opplyst at flyselskap varsler flyplassmyndighetene dersom de har med politieskorterte passasjerer (diplomatkilde, møte i Teheran november 2011). Utover det er ikke myndighetene nødvendigvis orientert om tvangsreturen på forhånd. PU har ingen form for avklaring med iranske myndigheter før en tvangsutsendelse. Dersom PU har verifisert at personen er iransk borger, og vedkommende har pass, vil de kunne gjennomføre utsendelsen. Utgatte pass kan også bli godkjent (PU, telefonsamtale november 2020).

Uttalelser fra andre kilder med nærhet til problematikken

I likhet med PU opplyser en juridisk kilde i Iran (A, e-post desember 2020) at tvangsreturnerte blir tatt til side for et kort avhør når de ankommer IKA-flyplassen. Dersom det framkommer opplysninger som myndighetene vil undersøke nærmere, blir vedkommende bedt om å melde seg til videre avhør – typisk i løpet av tre virkedager. Bare i helt spesielle saker, for eksempel hvis personen er ettersøkt eller har en kjent profil, vil vedkommende kunne bli anholdt på stedet, ifølge denne kilden.

En vestlig diplomatkilde fortalte i 2015 (møte i Teheran, november) at ambassaden han representerte, fulgte opp returer til Iran. Ved tvangsreturer befant en ambassadeansatt seg på den andre siden av passkontrollen for å sjekke om den returnerte kom seg greit igjennom. Ledsagende politi overleverte ikke den returnerte til iranske myndigheter, men ble værende igjen på flyet. Dersom den returnerte ble tatt til side og avhørt, ventet ambassadens representant og fulgte med på hva som skjedde. Han intervjuet deretter personen om hendelsen utenfor flyplassen.

Diplomatikilden fortalte at avhørene vanligvis varte i én til to timer, og at de returnerte normalt ble spurt hva de hadde gjort utenfor Iran. Diplomaten mente de færreste ville få særlige problemer utover det.

Ambassadens oppfølging av returnerte asylsøkere fortsatte til dels også etter innreise. Dette er omtalt i kapittel 7.3.

Også i 2011 snakket Landinfo med en diplomatkilde i Teheran om tvangsreturner. Kilden trodde ikke tvangsreturnerte, vanlige asylsøkere ville bli arrestert, med mindre de hadde en uavklart kriminalsak. Han mente imidlertid at en tvangsreturnert sannsynligvis ville bli bedt om å møte til videre avhør etter innreise (diplomatkilde, møte i Teheran november 2011).

5.5 Kontroll av mobiltelefoner, datamaskiner og SoMe-kontoer

Det er litt ulike oppfatninger om hvorvidt returnerte personers mobiltelefoner, datamaskiner og kontoer på sosiale medier (SoMe-kontoer) blir sjekket på flyplassen. Informasjonen nedenfor indikerer at det kan forekomme, men at det ikke skjer systematisk.

Når en tvangsreturnert avhøres på flyplassen, og det foreligger mistanke om aktivisme eller ulovlig aktivitet, kan vedkommende bli bedt om å åpne e-post eller sosiale medier. Det opplyser en juridisk kilde i Iran (A, e-post desember 2020). Hvis den returnerte nekter å imøtekomme dette, kan mobil og datautstyr bli beslaglagt. I så tilfelle kan personen bli anholdt og nektet å ta kontakt med familien – også om de skulle ha møtt opp på flyplassen for å ta imot. I siste instans kan det bli brukt psykisk eller fysisk press for å få personen til å samarbeide, ifølge denne kilden.

Den juridiske kilden (i Iran, e-post desember 2020) mener for øvrig at sosiale medier vil være av spesiell interesse hvis personen har mange følgere.

I november 2019 opplyste Amnesty International til Lifos (2020, s. 27)¹² at det ikke er uvanlig at myndighetene sjekker returnerte og besøkende borgers mobiltelefoner og SoMe-kontoer. Dette gjelder spesielt borgere med tilknytning til land som på det gitte tidspunktet er «aktuelle i Iran». Amnesty viste til at kontrollene skjer usystematisk, og bidrar til å skape usikkerhet og frykt. De mente videre at iranere som reiser til hjemlandet, bør ta forholdsregler som å deaktivere sosiale medier, rense telefoner og skaffe e-postkontoer som er sikre å vise fram ved kontroll. Samtidig påpekte Amnesty at manglende aktivitet på sosiale medier også kan vekke mistanke hos iranske myndigheter (Lifos 2020, s. 27).

¹² Lifos undersøkte denne problematikken i forbindelse med en rapport om kristne konvertitter som de publiserte sommeren 2020. Amnesty i London uttalte seg imidlertid på generelt grunnlag, og ikke spesifikt om konvertitter.

DFAT (2020, s. 70) derimot kjenner ikke til at myndighetene sjekker SoMe-kontoene til iranere som kommer tilbake fra utlandet. Cedoca på sin side har spurt en medarbeider ved CHRI om dette. Vedkommende svarte at flere av hans nylig returnerte venner ikke hadde sagt noe om at de ble bedt om å oppgi SoMe-informasjon (Cedoca 2020, s. 7).¹³

Landinfo bemerker at kontroll av datamaskin og mobiltelefon er en vanlig etterforskningsmetode ved mistanke om straffbare forhold. Å bli avkrevd brukernavn og passord til slike enheter er noe det rapporteres om ved avhør (se bl.a. Freedom House 2020; Fassihi 2020; CEIP 2018, s. 26; U.S. Department of State 2020, s. 38).¹⁴

5.6 Personer som returnerer på gyldig pass

Mottagelsen av asylsøkere som returnerer på gyldige pass, og som har forlatt Iran på lovlig vis, har vi lite spesifikk informasjon om. Landinfo antar at det vil avhenge av hvilke opplysninger myndighetene har om personens aktivitet før utreise og under oppholdet i utlandet.

Som beskrevet i kapittel 3.4.2, vil ikke myndighetene nødvendigvis vite at en person har søkt asyl. Nederlandske myndigheter (BZ 2019, s. 62) skriver at iranere som returnerer med eget pass, blir sett på som vanlige reisende som kan komme uhindret inn i landet hvis papirene deres er i orden

6 Hva skjer dersom den returnerte forlot landet ulovlig?

Det framstår ikke helt entydig hvilke reaksjoner en returnert kan vente dersom det oppdages at han/hun forlot Iran irregulært. Ulovlig utreise omfatter alt fra å forlate landet uten pass eller med falske dokumenter, til å trosse et direkte utreiseforbud.

IOM opplyste til danske myndigheter i 2017 at de som har reist ut ulovlig, vil bli avhørt om hvordan de forlot landet, og at de noen ganger også kan bli kalt inn til flere avhør (DIS & DRC 2018a, s. 29). I et møte med Landinfo i 2015 (Teheran, november) uttalte IOM at de færreste ville få bot eller bli straffeforfulgt, men at de ville bli holdt tilbake på flyplassen noen timer.

¹³ Det rådende politiske klimaet er et relevant aspekt i dette. Etter det omstridte presidentvalget i 2009 rapporterte for eksempel Wall Street Journal at iranere som ankom IKA-flyplassen fra utlandet, hadde blitt tvunget av politiet på flyplassen til å logge seg inn på Facebook-kontoen sin. Flere fortalte dessuten at de hadde fått passet sitt konfiskert fordi de hadde postet krass kritikk om hvordan iranske myndigheter hadde håndtert presidentvalget (Fassihi 2009).

¹⁴ Også utenlandske journalister har opplevd å måtte oppgi passord til mobiltelefoner når de kommer til Iran. Dette skjedde med Nicolas Pelham, som skriver for The Economist, da han ble avhørt på flyplassen i Teheran i 2019 (Pelham 2020).

6.1 Straffeforfølgelse av ulovlig utreise

Dersom ulovlig utreise blir straffeforfulgt, synes den vanligste straffen å være bot eller betinget fengselsdom – med mindre det er mistanke om andre straffbare forhold i tillegg. Dette opplyser en juridisk kilde i Iran (A, e-post desember 2020). Hvis flukten har hatt sammenheng med å unndra seg straffeforfølgelse, involvering i kriminell aktivitet som smugling, menneskesmugling eller assistanse til militante grupper virksamhet på grensen, blir reaksjonen langt hardere. Men det vil i så fall bli straffet med hjemmel i straffelovens bestemmelser for de aktuelle forholdene, ifølge den juridiske kilden.

Også tidligere har kilder påpekt at bøter er den vanligste straffereaksjonen for ulovlig utreise. En representant for det iranske utenriksdepartementet opplyste til en dansk delegasjon i 2009 (DIS & DRC 2009, s. 36) at de som hadde reist ut ulovlig uten å ha et direkte utreiseforbud, kunne bli bøtelagt, men ikke få andre problemer ved retur. I samme rapport påpekte en advokat at ulovlig utreise kunne virke skjerpende og føre til strengere straff for personer som hadde utestående problemer med myndighetene (s. 36).

Juristen Mohammad Hedayati-Kakhki har likeledes påpekt at ulovlig utreise ofte blir straffeforfulgt i sammenheng med andre lovbrudd, og at det kan utgjøre et skjerpende forhold som kan gi strengere straff (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 20). Dette opplyste han i en britisk rettssak der temaet var retur av iranske kurdere etter ulovlig utreise. Her hevdet han riktignok også at ulovlig utreise i seg selv kan straffes med fengsel, avhengig av dommerens skjønn, og viste til et eksempel der det var idømt fengselsstraff på seks måneder utelukkende for ulovlig utreise.

Hedayati-Kakhki mente for øvrig at ulovlig utreise kombinert med en asylsøknad, kan ha en gjensidig skjerpende virkning og øke sannsynligheten for fengselsstraff. Han kunne imidlertid ikke vise til eksempler på dette. Fengselsstraff kan også være en mulighet dersom en person ikke er i stand til å betale idømt bot, ifølge Hedayati-Kakhki (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 20).

Den kurdiske organisasjon Association of Human Rights in Kurdistan – Geneva (KMMK-G) (gjengitt i DIS 2020, s. 32, 57–58) mener iranske sikkerhetsmyndigheter har en tendens til å mistenke alle kurdere for å være aktivister. En kurder som forlater landet uten tillatelse, risikerer å bli møtt med enda større mistanke fordi den ulovlige utreisen blir sett på som et bevis på aktivisme. I henhold til denne kilden vil dermed returnerte kurdere risikere arrestasjon utelukkende fordi de har reist ut ulovlig og søkt asyl.

Hedayati-Kakhki har videre påpekt at personer som har forlatt Iran ulovlig, og som har fått avslag på en asylsøknad, kan risikere å bli fengslet og mishandlet i etterforskningsfasen av saken. Under etterforskningen av en slik sak kan den anklagede enten bli løslatt mot kausjon, eller bli holdt i forvaring. Ifølge

Hedayati-Kakhki vil en person sannsynligvis bli holdt fengslet i slike saker (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 20).

Hedayati-Kakhki poengterte at mishandling kan skje dersom den fengslede oppfattes som lite samarbeidsvillig. Hvis ikke, vil saken bli ferdigstilt og oversendt til domstolen (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 21).

6.2 Finnes det en spesialdomstol for behandling av ulovlig utreise?

Det har blitt rapportert at det finnes en spesialdomstol på Mehrabad flyplass utenfor Teheran som behandler saker om ulovlig utreise (UK Home Office 2010, s. 211; DFAT 2020,¹⁵ s. 70). I 2016 hevdet Mohammad Hedayati-Kakhki at iranere som vender tilbake til Iran uten reisedokumenter, vil bli arrestert og brakt til denne domstolen, ettersom det vil bli antatt at de forlot landet ulovlig (gjengitt i UK Upper Tribunal 2016, s. 15).

En juridisk kilde i Iran opplyser imidlertid (A, e-post desember 2020) at denne domstolen kun behandler saker om forfalskning av reisedokumenter og ulovlig utførsel av verdigjenstander eller valuta. Ifølge denne kilden befatter altså ikke domstolen seg med ulovlig utreise som sådan, men kan bli involvert hvis det har blitt brukt falske eller forfalskede ID-papirer og dokumenter. En typisk illegal grensepassering uten pass (utenom offisiell grenseovergang) vil altså ikke sortere under Mehrabad-domstolens mandat. En passering gjennom offisiell grenseovergang med falskt pass, vil derimot kunne behandles der.

Domstolen omtales som Tehran Public Prosecutor Office number 30 (juridisk kilde i Iran, e-post desember 2020).

7 Andre reaksjoner

Vi har nå sett at returnerte asylsøkere i mange tilfeller blir avhørt på flyplassen ved hjemkomst til Iran, og at de som har reist ut ulovlig, kan bli bøtelagt og/eller få fengselsstraff. I tillegg er det nevnt at personer kan bli fratatt passene sine, og bli bedt om å møte til ytterligere avhør etter innreise.

Dette kapittelet forsøker å belyse i hvilken grad returnerte asylsøkere kan bli utsatt for andre reaksjoner, og hvilke forhold som kan utløse det. Kildene er relativt vage med hensyn til nøyaktig hvilke reaksjoner en returnert kan oppleve. Ofte refereres det til «problemer» eller «vanskeligheter» i forbindelse med retur, uten at det er presisert hva som konkret ligger i det.

¹⁵ DFAT oppgir ikke kilden for denne informasjonen. Det kan dermed være snakk om samme primærkilde som Home Office siterer, nemlig bl.a. Mohammad Hedayati-Kakhki.

Når det gjelder hva som kan utløse reaksjoner, vektlegger ulike kilder forskjellige aspekter. Det er ikke alltid klart om uttalelsene bygger på empiri og kjennskap til konkrete tilfeller, eller om det er spekulasjoner basert på generell kunnskap om Iran. Gjennomgående foreligger det lite spesifikk og etterprøvbart informasjon om konkrete hendelser. Kildene skiller dessuten sjelden mellom tvangsbasert og frivillig retur i sine analyser.

Det er et generelt inntrykk at personer som har vært i myndighetenes søkelys før utreise, kan være utsatt for reaksjoner ved hjemkomst. Opplysningene myndighetene har om en persons aktivitet før utreisen, vil antagelig hefte ved vedkommende og påvirke behandlingen ved retur, uavhengig av hvor lenge en person har vært ute av landet (Norges tidligere spesialutsending i Iran, video-samtale oktober 2020).

Det kan også ha betydning hvilken informasjon myndighetene har skaffet seg om en returnert persons aktivitet i utlandet, og i hvilken grad slike handlinger oppfattes å skade regimet. Kildenes vurderinger varierer imidlertid noe med hensyn hva slags utenlandsaktivitet myndighetene kan fatte interesse for.

7.1 Generelt: Andre forhold enn det å ha søkt asyl trekkes fram

Det finnes en del informasjon fra utlendingsmyndigheter i vestlige land om risikoen for reaksjoner mot returnerte asylsøkere. I publikasjoner fra de siste tre årene presenterer disse myndighetsorganene informasjon fra muntlige og til dels anonyme kilder. Inntrykket som avtegner seg, er at iranske myndigheter er mest interessert i personer med en tidligere kjent profil, personer som har utført handlinger som oppfattes å skade den islamske republikkens omdømme, og til dels også personer som kan ha nyttig informasjon for regimet:

- DFAT (2020, s. 70) skriver at iranske myndigheter vier liten oppmerksomhet til returnerte asylsøkere. Selv om avhør på flyplassen kan vare noen timer, mener de at arrestasjon og mishandling ikke er vanlig i denne prosessen. DFAT viser til rapporteringer fra «internasjonale observatører»¹⁶ om at myndighetene har liten interesse av å straffeforfølge returnerte asylsøkere for aktivitet utenfor Iran, inkludert det som er relatert til asylprosessen. Risikoen for reaksjoner vil i slike tilfeller tilsvare det enhver annen person med samme profil opplever i Iran, ifølge DFAT.

Videre framholder DFAT at behandlingen av returnerte avhenger av aktivitet/profil før utreise og etter hjemkomst. Personer som ikke har vært gjenstand for negativ oppmerksomhet før utreise, har etter DFATs vurdering

¹⁶ Det er ikke spesifisert hvilke konkrete kilder dette er.

liten risiko for å bli overvåket, mishandlet eller utsatt for andre former for «offisiell diskriminering» ved hjemkomst.

- Kanadiske utlendingsmyndigheter (IRB 2020a) viser til informasjon de har fått fra en representant for Jesuit Refugee Service (JRS) og en sosiologi-professor ved York University. Representanten for JRS viste til at iranske opposisjonsaktivister i utlandet kan bli fengslet og få «røff behandling» når de kommer tilbake til Iran. Imidlertid mente kilden at de som ikke blir sett på som en «potensiell trussel», og som ikke antas å ha informasjon som kan være nyttig for myndighetene, ikke vil bli ytterligere trakassert. Kilden påpekte likevel at personer som oppfattes å ha forlatt landet av andre grunner enn for å jobbe i utlandet, ikke har noen garanti for at det ikke vil bli satt i gang straffetiltak.

Sosiologiprofessoren fortalte at han «uoffisielt» hadde hørt om fengslinger av hjemvendte iranere, men at han ikke visste hvor lenge disse personene hadde sittet fengslet, eller hvordan soningsforholdene hadde vært. Professoren mente sannsynligheten for å bli fengslet avhenger av den returnertes handlinger; hvor skadelige de oppfattes å være for regimets omdømme (IRB 2020a).

- Nederlandske myndigheter (BZ 2019, s. 15) gjengir informasjonen de mottok fra to anonyme kilder i 2018. Den ene opplyste at iranske myndigheter i noen tilfeller overvåker hva en asylsøker sier og gjør, men at de også innser at asylsøkere kan fortelle historier som ikke er sannferdige. Den andre kilden viste til at en asylsøker som har kritisert iranske myndigheter under asylprosessen, kan bli avhørt om dette ved retur. Kilden hadde likevel ikke hørt om at returnerte hadde fått problemer som følge av det.
- Udlændingestyrelsen og Dansk Flygtningehjælp (DIS & DRC 2018b, s. 8) lister faktorer som kan vekke myndighetenes interesse for en returnert kristen konvertitt. Kilder de snakket med høsten 2017, vektla ulike forhold, slik som:
 - hvorvidt man har hatt en aktivitet som har vært kjent for myndighetene før utreise
 - hvorvidt man åpent har kunngjort konverteringen for offentligheten
 - i hvilken grad man har vært åpen om konverteringen på sosiale medier under oppholdet i utlandet, og om dette har blitt fanget opp av myndighetene
 - i hvilken grad man har deltatt i aktiviteter som regimet definerer som en trussel mot nasjonens sikkerhet
 - hvorvidt man fortsetter den kristne aktiviteten etter retur

En av kildene påpekte at reaksjonene mot en person som har kunngjort sin konvertering på sosiale medier i utlandet, avhenger av hvor mye «støy»

(noise) vedkommende har skapt rundt konverteringen, og hva han/hun informerer myndighetene om ved retur (DIS & DRC 2018b, s. 18).¹⁷

7.2 Enkelte kilder nedjusterer terskelen for reaksjoner

I en britisk rettssak i november 2019 uttalte ekspertvitnet Anna Enayat seg om hvilke reaksjoner kristne konvertitter kan risikere ved retur til Iran.¹⁸ Hun påpekte at dersom det under avhøret på flyplassen blir avdekket at den returnerte har vært involvert i religiøs eller politisk aktivitet under utenlandsoppholdet, vil vedkommende sannsynligvis bli fengslet i en kort periode for videre avhør. Enayat mente dette også kan innebære mishandling. Ved løslatelse, i noen tilfeller mot kausjon, vil en slik person sannsynligvis bli overvåket og kunne bli innkalt til flere avhør, ifølge Enayat (gjengitt i UK Upper Tribunal 2020, s. 32–33).

Enayat påpekte i tillegg at en person som har konvertert i Europa, vil være i en lignende situasjon som en som konverterer i Iran. Det betyr, i henhold til Enayat, at personen kan bli arrestert og bedt om å skrive under på en erklæring om å avstå fra ytterligere kristen aktivitet. Personen risikerer også å bli overvåket videre for å sikre at vedkommende etterlever løftet, ifølge Enayat (UK Upper Tribunal 2020, s. 33).

Udlændingestyrelsen (DIS 2020) har snakket med Kurdish Human Rights Network (KHRN) og Association of Human Rights in Kurdistan – Geneva (KMMK-G) om returproblematikken for iranske kurdere. KHRN mente en person som har søkt asyl i utlandet, vil få «vanskeligheter» fordi vedkommende vil bli avhørt om årsaken til asylsøknaden, hva han/hun har sagt om iranske myndigheter, og hvilke handlinger han/hun har begått mot regjeringen. Mer konkret informasjon kommer ikke fram i rapporten (DIS 2020, s. 33, 91).

KMMK-G mente, som nevnt i kapittel 6.1, at iranske kurdere ofte blir mistenkt for å være aktivister, særlig hvis de har reist ut av Iran uten tillatelse. I tillegg hevdet kilden at de som returnerer fra Europa, vil bli møtt med større mistenksomhet enn de som returnerer fra Kurdistanregionen i Irak (KRI): Noen vil bli arrestert, og andre ikke (DIS 2020, s. 32, 58).

7.3 Konkrete saker

Det finnes enkelte rapporteringer om at returnerte asylsøkere har blitt arrestert og fengslet og/eller møtt andre reaksjoner ved hjemkomst til Iran. For eksempel viser Anna Enayat, Udlændingestyrelsens kurdiske kilder og belgiske og kanadiske

¹⁷ Landinfo viser for øvrig til rapportens møtereferater for en detaljert framstilling av hva de enkelte kildene sa om risikofaktorene (DIS & DRC 2018b, s. 13–36).

¹⁸ Se fotnote 11 for en beskrivelse av kilden.

utlendingsmyndigheter til slike saker. To av tilfellene ser ut til være frivillige returer, de andre er tvangsreturer:

- Enayat (UK Upper Tribunal 2020, s. 34) lister fem tilfeller fra perioden 2012–2019 der tvangsreturnerte kristne konvertitter skal ha blitt fengslet i en kortere eller lengre periode. Fire saker er fra Norge og én fra Tyskland.
- De kurdiske kildene til Udlændingestyrelsen nevner fire saker fra de siste ti årene som dreier seg om kurdiske asylsøkere: tre tilfeller av fengsling i en periode, og én sak der den returnerte ble utsatt for piskestraff idømt før utreise. To av sakene er fra Norge, én fra Storbritannia og én fra Danmark. Saken fra Storbritannia skal ha vært en frivillig retur. Denne personen skal også ha blitt idømt en fengselsstraff på fire år (DIS 2020, s. 33–34).
- Cedoca (2020, s. 14–15) viser til to konkrete tilfeller av at returnerte asylsøkere har blitt fengslet ved retur de senere årene: en ahwazi-araber som returnerte frivillig fra Nederland i 2016, og en kristen konvertitt som ble tvangsreturnert fra Tyskland i 2019 (sistnevnte er også på Enayats liste). Ahwazi-araberen skal også ha blitt idømt en straff på seks års fengsel. Han har blitt omtalt som aktivist (Ahwaz Monitor 2017).
- Likeledes nevner kanadiske utlendingsmyndigheter (IRB 2020a) en konkret sak der en homofil iraner skal ha blitt fengslet etter en tvangsretur fra Storbritannia i 2017.

Vanskelig å bruke rapporterte saker som illustrerende eksempler

Opplysningene som kommer fram i rapporteringer om konkrete saker, er vanskelige å verifisere. Det er ofte sterke interesser i spill, noe som kan skape sprikende virkelighetsbeskrivelser og hindre at faktiske forhold og reelle årsaks-sammenhenger kommer fram. Omstendighetene rundt og bakgrunnen for arrestasjonene er derfor ofte uklare. Følgelig er det vanskelig vurdere hvordan disse rapporteringene kan opplyse returtematikken.

Noen kilder opplyser at de har liten kjennskap til konkrete saker

Disse kildeuttalelsene begrenser seg til bestemte profiler og tidsperioder, og delvis også til hva som skjer på flyplassen. Noen av uttalelsene dreier seg utelukkende om frivillige returer:

- DFAT (2020, s. 73) viser til en «vælplassert kilde» som ikke kjenner til at frivillig returnerte har blitt straffeforfulgt for å kritisere den islamske republikken, eller for å konvertere til kristendommen eller misjonere i utlandet.
- Tyske utlendingsmyndigheter (BAMF 2020, s. 11) skriver at vestlige ambassader i Teheran ikke har registrert rapporter om at kristne konvertitter har blitt arrestert ved innreise de siste ti årene. BAMF legger til at disse

ambassadene «i prinsippet sjekker retur av iranske statsborgere på bakken».¹⁹ Ettersom det står «ved innreise», siktes det muligens til hva som skjer på flyplassen.

- Som tidligere nevnt, fortalte en vestlig diplomatkilde i november 2015 (møte i Teheran) at hans ambassade fulgte opp returnerte asylsøkere både ved innreise (se kap. 5.4) og i noen grad etter innreise. Dersom det hadde kommet meldinger om at en returnert hadde fått problemer etter innreise, ville noen fra ambassaden oppsøke vedkommende. Diplomatikilden hadde hatt 20 slike tilfeller – i hovedsak kristne konvertitter – i løpet av de åtte årene han hadde vært i Iran. Ved nærmere undersøkelser hadde det vist seg at ingen av disse personene faktisk hadde opplevd problemer. Kilden mente det kun var et par prosent av de returnerte fra hans hjemland som hadde rapportert om problemer. Det er Landinfos inntrykk at dette gjaldt både frivillige og tvangsbaserte returer.
- Cedoca har publisert flere rapporter om returer til Iran. I den siste rapporten, som dekker perioden 1. november 2018–1. mars 2020, har det kun vært frivillige returer fra Belgia. Cedoca har ikke funnet rapporteringer om at noen av disse personene har fått «problemer» med iranske myndigheter. De opplyser at målrettede søk i sentrale kilder har resultert i to tilfeller av at asylsøkere har blitt arrestert etter retur fra europeiske land de siste årene (sakene er nevnt over, den eldste er fra 2016) (Cedoca 2020, s. 14–15).

I rapporten som ble publisert høsten 2018, lister Cedoca 19 tilfeller der hjemvendte eller besøkende iranere hadde blitt arrestert i årene etter at Rouhani kom til makten i 2013. Cedoca presiserer at dette ikke er en uttømmende liste. Blant sakene er det én asylsøker som returnerte i 2016, og vedkommende er også nevnt i rapporten fra 2020 (s. 14). De andre sakene dreier seg om personer som også hadde statsborgerskap, annen oppholdstillatelse, eller som studerte i vestlige land. En del av dem, men ikke alle, skal ifølge Cedoca ha vært kjent for å ha uttalt seg negativt om det iranske regimet (2018, s. 11–19).

- IOM opplyste i 2013 at de ikke kjente til at noen som hadde returnert frivillig med laissez-passers, hadde blitt arrestert på flyplassen. IOM assisterte på denne tiden om lag 100 returer i året (DIS, DRC & Landinfo, s. 68–69). I møte med Landinfo i 2015 (Teheran, november) fortalte IOM mer generelt at de ikke hadde erfaring med at returnerte hadde fått problemer. De påpekte riktignok at de ikke hadde kontorer i alle deler av Iran, og for eksempel ikke kunne følge opp personer i kurdiske områder.

¹⁹ Det er ikke presisert hvilke ambassader det siktes til. Landinfo vil bemerke at verken Norge, Danmark, Sverige eller Nederland (e-poster oktober 2020) systematisk overvåker situasjonen for returnerte asylsøkere.

Skriftlige kilder

- ACCORD (2019, 5. juli). *Anfragebeantwortung zum Iran: Überwachung von Aktivitäten im Ausland (exilpolitische Aktivitäten, Konversion) [a-11025]. [Spørsmål om Iran: Overvåking av aktiviteter i utlandet (eksilpolitiske aktiviteter, konvertering)]*. Wien: ACCORD. Tilgjengelig fra <https://www.ecoi.net/en/document/2012531.html> [lastet ned 7. januar 2021]
- Aftonbladet (2019, 20. desember). Man döms till fängelse för flyktingspionage. *Aftonbladet*. Tilgjengelig fra <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/P92P4J/man-doms-till-fangelse-for-flyktingspionage> [lastet ned 21. januar 2021]
- Ahwaz Monitor (2017, 4. mars). Ahwazi activist, denied asylum in Netherlands, gets six year sentence upon his return to Iran. *Ahwaz Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.ahwazmonitor.info/> [lastet ned 21. januar 2021]
- All Human Rights for All in Iran (2014, 9. januar). *Iran arrests studying abroad student on charges of spying*. [s.l.]: All Human Rights for All in Iran. Tilgjengelig fra <http://www.iranhrc.org/?p=968> [lastet ned 7. januar 2021]
- Amnesty International (2012, 28. februar). *"We are ordered to crush you." Expanding repression of dissent in Iran*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/download/Documents/24000/mde130022012en.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- BAMF, dvs. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Deutschland (2019, 19. april). *Länderreport 10 - Iran - Situation der Christen. [Landrapport 10 - Iran - Situasjonen for kristne]*. Berlin: BAMF. Tilgjengelig fra https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Behoerde/Informationszentrum/Laenderreporte/2019/laenderreport-10-iran.pdf?__blob=publicationFile&v=5 [lastet ned 7. januar 2021]
- BBC News (2020, 14. desember). Kameel Ahmady: British FGM academic 'jailed in Iran'. *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-55300694> [lastet ned 4. januar 2022]
- Cedoca (2020, 30. mars). *COI Focus IRAN. Treatment of returnees by their national authorities*. Brussel: Cedoca. Tilgjengelig fra https://www.cgrs.be/sites/default/files/rapporten/coi_focus_iran_treatment_of_returnees_by_their_national_authorities_20200330.pdf [lastet ned 7. januar 2021]
- Cedoca (2018, 25. oktober). *COI Focus IRAN. Risico bij terugkeer. [COI Focus IRAN. Risiko ved retur]*. Brussel: Cedoca. [Rapporten er ikke lenger tilgjengelig på internett, men Landinfo har fått den tilsendt av Cedoca].
- CEIP, dvs. Carnegie Endowment for International Peace (2018, 4. januar). *Iran's Cyber Threat: Espionage, Sabotage, and Revenge*. Washington D.C.: CEIP. Tilgjengelig fra [Iran_Cyber_Final_Full_v2.pdf \(carnegieendowment.org\)](https://www.carnegieendowment.org/files/iran_cyber_final_full_v2.pdf) [lastet ned 7. januar 2021]
- CHRI, dvs. Center for Human Rights in Iran (2018, januar). *Guards at the Gate The Expanding State Control Over the Internet in Iran*. New York: CHRI. Tilgjengelig fra <https://iranhumanrights.org/wp-content/uploads/EN-Guards-at-the-gate-High-quality.pdf?x96855> [lastet ned 7. januar 2021]
- CHRI (2015, 23. april). *New Video: Iranian Expats Face Arrest upon Return to their Homeland*. New York: CHRI. Tilgjengelig fra <https://www.iranhumanrights.org/2015/04/iranian-expats-homeland/> [lastet ned 7. januar 2021]

- CHRI (2014, 29. januar). *Intelligence Ministry Reviews Cases of Iranian Expats for Return*. New York: CHRI. Tilgjengelig fra <https://www.iranhumanrights.org/2014/01/expat-return/> [lastet ned 7. januar 2021]
- CHRI (2010, 6. april). *Special Court for Iranians Abroad: Established to Help or to Intimidate?* New York: CHRI. Tilgjengelig fra <https://www.iranhumanrights.org/2010/04/special-court-for-iranians-abroad-established-to-help-or-to-intimidate> [lastet ned 7. januar 2021]
- Da Silva, C. (2020, 29. desember). UK 'beginning to look weak' over Nazanin Zaghari-Ratcliffe's detention in Iran, Jeremy Hunt warns. *The Independent*. Tilgjengelig fra <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/nazanin-zaghari-ratcliffe-jeremy-hunt-iran-b1779808.html> [lastet ned 7. januar 2021]
- Davar, F. (2020a, 17. november). Iranian Ex-Diplomat to Face Trial for Foiled Bomb Plot in Paris. *IranWire*. Tilgjengelig fra <https://iranwire.com/en/features/8035> [lastet ned 4. januar 2021]
- Davar, F. (2020b, 26. august). Diplomat Assassins: Who Does Iran Kill Abroad and Why? *IranWire*. Tilgjengelig fra <https://iranwire.com/en/features/7508> [lastet ned 4. januar 2021]
- Davoudabadi.ir (2012). 34 ماده مجازاتها - یازدهم فصل گذرنامه قانون قوانین [Article 34 of the Passport Law]. [s.l.]: Davoudabadi.ir. Tilgjengelig fra <http://www.davoudabadi.ir/page/6348905/%D9%85%D8%A7%D8%AF%D9%87-34-%D9%82%D8%A7%D9%86%D9%88%D9%86-%DA%AF%D8%B0%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87> [lastet ned 7. januar 2021]
- DFAT, dvs. Department of Foreign Affairs and Trade, Australia (2020, 14. april). *DFAT Country Information Report Iran*. Canberra: DFAT. Tilgjengelig fra <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/country-information-report-iran.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- DIS, dvs. Danish Immigration Service (2020, 7. februar). *Iranian Kurds: Consequences of political activities in Iran and KRI*. København: DIS. Tilgjengelig fra <https://www.ecoi.net/en/file/local/2024578/Report+on+Iranian+Kurds+Feb+2020.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- DIS (2014, 23. juni). *Update on the Situation for Christian Converts in Iran*. København: DIS. Tilgjengelig fra Refworld <https://www.refworld.org/docid/53b650394.html> [lastet ned 7. januar 2021]
- DIS & DRC, dvs. Danish Immigration Service & Danish Refugee Council (2018a, 23. februar). *IRAN. Judicial Issues. Joint report from the Danish Immigration Service and The Danish Refugee Council based on interviews in Tehran, Iran, and London, United Kingdom, 9 September to 15 September 2017 and 2 October to 3 October 2017*. København: DIS & DRC. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/1438731/1226_1531997457_report-judicial-issues-220218.pdf [lastet ned 7. januar 2021]
- DIS & DRC (2018b, 23. februar). *IRAN. House Churches and Converts*. København: DIS & DRC. København: DIS & DRC. Tilgjengelig fra https://www.ecoi.net/en/file/local/1426255/1788_1520517773_house-churches-and-converts.pdf [lastet ned 7. januar 2021]
- DIS & DRC (2009, 30. april). *Human Rights Situation for Minorities, Women and Converts, and Entry and Exit Procedures, ID Cards, Summons and Reporting, etc*. København: DIS. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/4bd9621a2.html> [lastet ned 7. januar 2021]

- DIS, DRC & Landinfo (2013, februar). *On Conversion to Christianity, Issues concerning Kurds and Post-2009 Election Protestors as well as Legal Issues and Exit Procedures*. København: DIS, DRC & Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/2313/1/2313_1.pdf [lastet ned 7. januar 2021]
- Doherty, B. (2016, 15. mars). Iran refuses to take back asylum seekers who have been forcibly returned. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/australia-news/2016/mar/15/iran-refuses-to-take-back-asylum-seekers-who-have-been-forcibly-returned> [lastet ned 7. januar 2021]
- Fassihi, F. (2020, 21. august). He Was Iran's Homegrown Tech Star. The Guards Saw a Blackmail Opportunity. *New York Times*. Tilgjengelig fra <https://www.nytimes.com/2020/08/21/world/middleeast/iran-technology-arrest-spy.html> [lastet ned 7. januar 2021]
- Fassihi, F. (2009, 3. desember). Iranian Crackdown Goes Global. *Wall Street Journal*. Tilgjengelig fra <https://www.wsj.com/articles/SB125978649644673331> [lastet ned 7. januar 2021]
- Ferguson, D. (2020, 20. desember). 'Nazanin Zaghari-Ratcliffe is a hostage: the government needs to call her that'. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/news/2020/dec/20/nazanin-zaghari-ratcliffe-is-a-hostage-the-government-needs-to-call-her-that> [lastet ned 21. januar 2021]
- Financial Tribune (2019, 9. desember). Rise in Iranian Departure Tax Next Year. *Financial Tribune*. Tilgjengelig fra <https://financialtribune.com/articles/domestic-economy/101128/rise-in-iranian-departure-tax-next-year> [lastet ned 7. januar 2021]
- Finsveen, J. N. (2020, 17. januar). Det massive angrepet «ingen» merket. *Dagbladet*. Tilgjengelig fra <https://www.dagbladet.no/nyheter/det-massive-angrepet-ingen-merket/7209080> [lastet ned 7. januar 2021]
- Freedom House (2020). *Freedom on the Net 2020 – Iran*. Washington D.C.: Freedom House. Tilgjengelig fra <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-net/2020> [lastet ned 7. januar 2021]
- Graham-Harrison, E. (2020, 12. desember). Iran executes dissident journalist accused of inciting unrest. *The Guardian*. Tilgjengelig fra [Iran executes dissident journalist accused of inciting unrest | World news | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2020/dec/12/iran-executes-dissident-journalist-accused-of-inciting-unrest) [lastet ned 4. januar 2021]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2018, 26. september). *Iran: Targeting of Dual Citizens, Foreigners*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/09/26/iran-targeting-dual-citizens-foreigners> [lastet ned 7. januar 2021]
- Iran Times (2014, 21. februar). 5% of expats will be arrested if they return home. *Iran Times*. Tilgjengelig fra <http://iran-times.com/5-of-expats-will-be-arrested-if-they-return-home/> [lastet ned 7. januar 2021]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (2020a, 9. mars). *Treatment by Iranian authorities of failed refugee claimants and family members of persons who have left Iran and claimed refugee status (2017-February 2020)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig <https://irb-cisr.gc.ca/en/country-information/rir/Pages/index.aspx?doc=458059&pls=1> [lastet ned 7. januar 2021]
- IRB (2020b, 10. mars). *Exit and entry procedures*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig <https://irb-cisr.gc.ca/en/country-information/rir/Pages/index.aspx?doc=458058&pls=1> [lastet ned 7. januar 2021]

- [Islamic Penal Code] (2013). *English Translation of Books I & II of the New Islamic Penal Code*. New Haven: Iran Human Rights Documentation Center. Tilgjengelig fra <https://iranhrdc.org/english-translation-of-books-i-ii-of-the-new-islamic-penal-code/> [lastet ned 3. januar 2021]
- Landinfo (2021, 5. januar). *Pass, ID- og sivilstatusdokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2021/01/Iran-temanotat-Pass-ID-og-sivilstatusdokumenter-NIP-AHOV-05012021.pdf> [lastet ned 21. januar 2021]
- Lifos (2020, 8. juni). *Landinformation: Iran – Situationen för konvertiter och regimens övervakning av internet och sociala medier*. Norrköping: Lifos. Tilgjengelig fra <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=44432> [lastet ned 7. januar 2021]
- BZ Nederland, dvs. Ministerie Van Buitenlandse Zaken (2019, mars). *Algemeen ambtsbericht Iran. [Generell landrapport Iran]*. Haag: Ministerie Van Buitenlandse Zaken. Tilgjengelig fra <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2019/03/22/algemeen-ambtsbericht-iran> [lastet ned 7. januar 2021]
- Peachey, P. (2019, 26. januar). BBC feud inspired Iranian spy plan. *The National*. Tilgjengelig fra <https://www.thenationalnews.com/world/europe/bbc-feud-inspired-iranian-spy-plan-1.818160> [lastet ned 7. januar 2021]
- Pelham, N. (2020, 20. januar). Trapped in Iran. *The Economist*. Tilgjengelig fra <https://www.economist.com/1843/2020/01/20/trapped-in-iran> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU (2020, 30. november). *Månedssstatistikk november 2020*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/2020/manedsstatistikk-november-2020.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU, dvs. Politiets utlendingsenhet (2019, 31. desember). *Månedssstatistikk desember 2019*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/arsstatistikker-2012-19/uttransporteringer-2019.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU (2018, 31. desember). *Månedssstatistikk desember 2018*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/arsstatistikker-2012-19/uttransporteringer-2018.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU (2017, 31. desember). *Månedssstatistikk desember 2017*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/arsstatistikker-2012-19/uttransporteringer-2017.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU (2016, 31. desember). *Månedssstatistikk desember 2016*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/arsstatistikker-2012-19/uttransporteringer-2016.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- PU (2015, 31. desember). *Månedssstatistikk desember 2015*. Oslo: PU. Tilgjengelig fra <https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/uttransporteringer/arsstatistikker-2012-19/uttransporteringer-2015.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- Rafizadeh, M. (2016, 12. august). Why is Iran intensifying crackdown on dual citizens? *Al Arabiya*. Tilgjengelig fra <https://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2016/08/12/Why-is-Iran-intensifying-crackdown-on-dual-citizens-.html> [lastet ned 7. januar 2021]

- SFH, dvs. Schweizerische Flüchtlingshilfe (2019, 25. april). *Iran: Risiken im Zusammenhang mit der Veröffentlichung von «kritischen» Informationen in sozialen Netzwerken. [Iran: Risiko knyttet til publisering av "kritisk" informasjon på sosiale nettverk]*. Bern: SFH. Tilgjengelig fra ecoi.net <https://www.ecoi.net/en/file/local/2017902/190121-irn-reseaux-sociaux-de.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- Sharafedin, B. (2017, 9. november). Exclusive: Iran's Revolutionary Guards arrest more dual nationals. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-iran-arrests/exclusive-irans-revolutionary-guards-arrest-more-dual-nationals-idUSKBN1D90TB> [lastet ned 7. januar 2021]
- Statewatch (2015). *Post-deportation risks: Criminalized departure and risks for returnees in countries of origin*. [s.l.]: Statewatch. Tilgjengelig fra <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2015/dec/post-Deportation-Risks-Country-Catalogue.pdf.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- Strand, T. & Ghorbani, L. (2020, 9. november). Tveita-moske: PST vil utvise iransk imam. *NRK*. Tilgjengelig fra https://www.nrk.no/norge/tveita-moske_pst-vil-utvise-imam-fra-oslo-moske-1.15235570 [lastet ned 4. januar 2021]
- Strand, T. & Kolseth, H. I. M. (2020, 26. juni). Norskiraner dømt for å planlegge drap for Iran – PST bekymret. *NRK*. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/norge/norskiraner-domt-for-a-planlegge-drap-for-iran-pst-bekymret-1.15067962> [lastet ned 4. januar 2020]
- Strand, T. (2011, 30. mars). Slik overvåker Iran i Norge. *NRK*. Tilgjengelig fra <https://www.nrk.no/urix/slik-overvaker-iran-i-norge-1.7572429> [lastet ned 7. januar 2021]
- Thornéus, E. (2019, 6. november). Spionanklagad 46-åring åtalad för flyktingspionage. *Aftonbladet*. Tilgjengelig fra <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/OpXqAE/spionanklagad-46-aring-atalad-for-flyktingspionage> [lastet ned 7. januar 2021]
- UDI (u.å.a). *Hvem gjør hva i returprosessen?* Oslo: UDI. Tilgjengelig fra <https://www.udi.no/retur/aktorene-i-returprosessen/> [lastet ned 7. januar 2021]
- UDI (u.å.b). *Returprogrammer og ordninger*. Oslo: UDI. Tilgjengelig fra <https://www.udi.no/retur/returprogrammer-og-ordninger/> [lastet ned 7. januar 2021]
- UDI (2019). *Assisterte returer etter returland og returtype*. Oslo: UDI. Tilgjengelig fra <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/statistikk/assisterte-returer-etter-returland-og-returtype-2019/> [lastet ned 7. januar 2021]
- UK Home Office (2019, 21. februar). *Country Policy and Information Note. Iran: Illegal Exit*. Croydon: UK Home Office. Tilgjengelig fra https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/852768/cpin-iran-illegal-exit_-_ext.pdf [lastet ned 7. januar 2021]
- UK Home Office (2010, 26. januar). *Country of Origin Information Report Iran*. Croydon: UK Home Office. Tilgjengelig fra <https://www.justice.gov/sites/default/files/eoir/legacy/2013/06/12/Iran012610.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- UK Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (2020, 24. februar). *PS (Christianity - risk) Iran CG [2020] UKUT 46 (IAC)*. London: Upper Tribunal. Tilgjengelig fra <https://www.bailii.org/uk/cases/UKUT/IAC/2020/46.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]
- UK Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) (2016, 29. juni). *SSH and HR (illegal exit: failed asylum seeker) Iran CG [2016] UKUT 308 (IAC)*. London: Upper Tribunal. Tilgjengelig fra <https://www.bailii.org/uk/cases/UKUT/IAC/2016/308.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]

U.S. Department of State (2020). *Country Report on Human Rights Practices for 2019. Iran*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/03/IRAN-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> [lastet ned 7. januar 2021]

Wallis, E. (2019, 13. mars). Are Iranian asylum seekers being unfairly dealt with in Germany? *InfoMigrants*. Tilgjengelig fra <https://www.infomigrants.net/en/post/15676/are-iranian-asylum-seekers-being-unfairly-dealt-with-in-germany> [lastet ned 7. januar 2020]

Muntlige kilder

Amnesty International. E-post 31. mars 2011.

BZ Nederland, dvs. Ministerie Van Buitenlandse Zaken, Nederland. E-post 30. september 2020.

Diplomatkilde fra et europeisk land. E-post 28. oktober 2020 og 8. januar 2021.

Diplomatkilde. Møte i Teheran november 2011.

IOM Norge. Telefonsamtale 20. oktober 2020 og e-post 21. oktober 2020.

IOM Teheran. Møte i Teheran 2. november 2015.

Juridisk kilde i Iran (A). E-post 7. desember 2020.

Juridisk kilde i Iran (B). Møte i Teheran 15. november 2011.

KDP-Iran. Intervju med representanter for partiets ledelse i Koye 1. november 2019.

Komala Communist Party. Intervju med representanter for partiets ledelse 30. oktober 2019.

Mahmoud Enayat, Small Media. Foredrag i Landinfo 24. februar 2014.

Migrationsverket, Sverige. E-post 18. september 2020.

Norges tidligere spesialutsending til Iran. Videosamtale 14. oktober 2020.

PU, dvs. Politiets utlendingstjeneste. Telefonsamtaler med to tjenestemenn 6. november 2020 og e-post 4. desember 2020.

UDI. E-post 22. oktober 2020.

Udlændingestyrelsen, Danmark. E-post 23. september 2020.

Vestlig diplomatkilde. Møte i Teheran 1. november 2015.